

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Puhu mulle

Henkilökunnan tuki erikielisten lasten kielen kehityksessä alle 3- vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä

Satu Turunen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Satu Turunen		Sivumäärä 40 ja 10 liitesivua
Työn nimi Puhu mulle. Henkilökunnan tuki erikielisten lasten kielen kehityksessä alle 3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä		
Ohjaava(t) opettaja(t) Osmo Jurvanen		
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Vantaan kaupunki		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työni kohdentuu vantaalaiseen varhaiskasvatukseen suomenkielisissä päiväkodeissa, joissa on erikielisiä lapsia. Työn tavoitteena on vahvistaa ja tukea päivähoidon ammattilaisten työtä tällaisissa alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä. Lapsi opettelee tämän ikäisenä käyttämään kieltä ilmaisukeinona. Tällöin erikieliset lapset opettelevat samaan aikaan sekä omaa äidinkieltään että suomenkieltä. Tämä aika on hyvin herkkää aikaa kielen kehittymiselle ja siksi on tärkeätä saada aikaiseksi hyvä pohja molemmilla kielillä, jotta saataisiin lapselle hyvät taidot molemmissa kielissä. Tässä työssä mietitään keinoja, millä näihin tavoitteisiin päästäisiin. Ehkäistään puolikielisyttä ja muita ongelmia, mitä kaksikielisyys voi tuoda tullessaan.</p> <p>Tutkimus on suoritettu vantaalaisissa päiväkodeissa, joissa alle 3-vuotiaiden lasten suomenkielisissä ryhmissä on erikielisiä lapsia. Näiden lasten vanhemmilla, joko molemmilla tai toisella on äidinkielenään muu kieli kuin suomi ja he käyttävät omaa äidinkieltään kotikielenään lapsen kanssa. Tutkimuksessa etsitään keinoja ja menetelmiä vanhemmille ja henkilökunnalle kuinka tukea lapsen kielen kehitystä arjessa.</p> <p>Vantaalla on paljon eri kieli- ja kulttuuritaustaisia perheitä, joiden lapset osallistuvat päivähoitoon. Varhaiskasvatuksen missiona on hyvinvoiva lapsi ja silloin yhtenä tavoitteena on saada lapselle hyvät kielelliset valmiudet ennen koulun aloitusta. Hyvät vuorovaikutustaidot auttavat lasta selviytymään elämässään.</p>		
Asiasanat kaksikielisyys, monikielisyys, monikulttuurisuus, kielen oppimisen tukeminen		

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Satu Turunen	Number of Pages 49
Title Speak to me. How personal can support childrens language development under 3 years old group in kindergarten, when the child has another mother language than finnish language.	
Supervisor(s) Osmo Jurvanen	
Subscriber and/or Mentor Vantaan kaupunki	
Abstract <p>My work focuses on early childhood education in Vantaa finish speaking day care centers, where children has different languages. The aim is to strengthen and support child care professionals working in these under 3-year-old children groups. In this age of the child learn to use language as a means of expression. In this case, the children learn two languages at the same time, their mother language and Finnish language. This time is a very delicate time for the development of language and therefore it is important to have lived a good ground in both languages, in order to bring the child good skills in both languages. In this work, figuring out the ways to achieve these goals. Prevent half the linguistic and other problems, which bilingualism can bring.</p> <p>The study has been carried out Vantaa day care centers, where less than 3-year-old Finnish-speaking children in groups in different languages of children. These children's parents, either both or one is their native language other than Finnish, and they use their mother tongue as a home for the child. The study will look for ways and methods to parents and staff on how to support children's language development in everyday life.</p> <p>In Vantaa there is a lot of different languages and culture background families whose children attend day care. Early day cares mission is child's well-being, and one of the aims is to get your child good language skills before starting school. Good interactions skills helps children cope with their lives.</p>	
Keywords bilingualism, multilingualism, multicultural, language learning support	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN NÄKÖKULMA JA TIETOPERUSTA	7
3 LAPSEN KIELEN KEHITTYMINEN	9
3.1 Lapsi kielen oppijana	10
3.2 Kaksikielisyys	13
3.3 Kaksikielinen perhe	16
3.4 Suomi toisena kielenä	18
3.5 Kielenoppimisen haasteet ja tuen tarpeet	20
4 AINEISTON KERÄÄMINEN JA ANALYSOINTI	23
4.1 Tutkimustehtävä	22
4.2 Tutkimuskohteen kuvaus	22
4.3 Tutkimusmenetelmät	24
4.4 Prosessin kuvaus	24
5 TULOKSET PÄIVÄKODISSA	25
5.1 Päivähoito	25
5.2 Kasvatuskumppanuus	26
5.3 Yhteistyö ryhmässä	29
5.4 Lapset ryhmässä	31
5.5 Suunnitelmallisuus ryhmässä	32
5.6 Työyhteisö	34
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
LÄHTEET	40
LIITTEET:	41

1 JOHDANTO

Suomeen on muuttanut viime vuosien aikana paljon erikielisiä perheitä. Osa maahanmuuttajista on tullut työn perässä, osa pakolaisina ja osa turvapaikanhakijoina. Vuoden 2008 Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan Suomen kansalaisista 2,7 % oli ulkomaiden kansalaisia. Maahanmuutto on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja vuonna 2007 alueen väestöstä ulkomaan kansalaisia oli 5,9 % (Jaakola 2009, 18).

Vuonna 2010 tehdyn tilaston mukaan Vantaalla oli 200 055 asukasta, joista 13 201 oli ulkomaalaista. Näistä 0-6 vuotiaita oli 18 245 lasta. (Tilastokeskus. Ulkomaalaiset iän mukaan 2010. Vantaa. Viitattu 26.10.2011.) Tämän seurauksena Vantaan päivähoitoon on tullut entistä enemmän erikielisiä lapsia. Heillä on yhtäläiset oikeudet subjektiiviseen päivähoitoon kuin muillakin Suomessa olevilla lapsilla ja päivähoidon tulee vastata tähän tarpeeseen.

Vuoteen 2012 mennessä maahanmuuttajataustaisen väestön määrä ennustetaan nousevan lähes 10 %:in. Jo vuonna 2008 Vantaalla puhuttiin lähes sataa eri äidinkieltä. 8 % vantaalaisista oli joko ulkomaan kansalaisia tai ulkomailla syntyneitä Suomen kansalaisia. Vain vajaa kolmannes vantaalaisista oli syntynyt Vantaalla. Vantaalaiset ovat kotoisin 140 eri maasta.(Vantaa – kokonainen maailma, Vantaan monikulttuurisuusohjelma 2009 - 2012, s.1.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista määrittelee varhaiskasvatuksen prosessiksi, joka edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ja jossa lapsi on aktiivisena tekijänä. Lapsi toimii tietoisesti ja tavoitteellisesti suunnitellussa kasvu- ja oppimisympäristössä yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa. Laadukas varhaiskasvatus tasoittaa lapsen elinolosuhteista seuraavia eroja ja tarjoaa siten kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä omien edellytysten mukaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9, sivu16-17.)

Varhaiskasvatusta ohjaillaan erilaisilla asiakirjoilla. Varhaiskasvatuksen perusteissa on lueteltuna asiakirjat, joita ovat seuraavat:

Valtakunnallinen ohjaus:

- Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset
- Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Kunnallinen ohjaus:

- Kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat
- Kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima varhaiskasvatussuunnitelma
- Kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden ja niiden välillä on selkeä jatkumo
- Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma on kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa yksityiskohtaisempi ja siinä kuvataan alueen tai yksikön erityispiirteitä ja painotuksia.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen esiopetuksen suunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien kanssa ja ne ohjaavat lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamista.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes. Oppaita 56. sivut 6-7.)

Aikaisemmin pidettiin lapsen kolmatta ikävuotta rajana, kun erikielinen lapsi voi aloittaa päivähoiton. Tällöin kuviteltiin lapsella olevan riittävän hyvä oman äidinkielen taito, jonka päälle rakentuu uusi kieli. Kuitenkin nykyään päiväkoteihin tulee nuorempia erikielisiä lapsia esimerkiksi äitien kielikurssien alkamisen tai työllistymisen johdosta. Lapsilla on hyvin erilaisia kehityksen vaiheita omassa äidinkielessään ja he ovat oppimassa aivan uutta kieltä päiväkodissa. Tämä aiheuttaa hyvin paljon haasteita päiväkodin henkilökunnalle. He ovat aivan uudenlaisien haasteiden edessä.

Mielestäni useamman kielen osaaminen on rikkaus. Kielillä on erilaisia rakenteita ja ne ilmaisevat asioita hiukan eri lailla ja erilaisin painotuksin. Hyvällä kielitaidolla voi ilmaista itseään monipuolisesti ja vivahderikkaasti. Huolena onkin hyvän kielitaidon oppiminen lapsuudessa. Kuinka voimme tukea erikielistä lasta

kaksikielisyyteen päivähoidossa? Opinnäytetyössäni pohdin henkilökunnan roolia, kuinka Vantaalla on tuettu lasta päiväkodissa kaksikieliseksi kasvamisesaan. Etsin hyviä käytänteitä, joita on syntynyt kokemuksen kautta.

2 OPINNÄYTETYÖN NÄKÖKULMA JA TIETOPERUSTA

Kuten jo johdannossa esitin, Vantaa on monikulttuurinen kaupunki. Vantaalle on tullut ihmisiä eri maista työn perässä, pakolaisina, rakkauden perässä ja monen muun syyn takia. Jokainen maahanmuuttaja on hiukan erilaisin valmiuksin saapunut maahan. Jossain tapauksessa henkilöllä ei ole minkäänlaista suomenkielen taitoa, toisessa taasen henkilö osaa englantia, jolla pärjää suhteellisen hyvin Suomessa. Suomenkielen taitoa tarvitaan päästäkseen paremmin vaikuttamaan omiin asioihin ja mahdollisuuksiin päästä koulutustaan vastaavaan työhön tai opiskelemaan uuden ammatin. Tämän vuoksi myös pienten lasten äideille tarjotaan suomenkielen kursseja ja lapselle etsitään siksi ajaksi päivähoitopaikka.

Alle 3-vuotiaiden erikielisten lasten tuleminen päivähoitoon aiheuttaa monenlaisia haasteita päivähoidon henkilökunnalle ja vanhemmille. Henkilökunnalla ja vanhemmilla ei ole välttämättä yhteistä kieltä, jopa asioiminen englannin kielellä voi olla molemmille osapuolille vaikeaa puutteellisen kielitaidon myötä. Monia väärinymmärryksiä syntyy arjessa, sillä tulkkia käytetään vain isoimmissa keskusteluissa tulkin käytön kalleuden takia.

Kasvatuskumppanuuden vahvistaminen ja tukeminen voi olla hyvin haasteellista. Kasvatuskumppanuus rakentuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteille. Kumppanuudessa huomiota kiinnitetään siihen, miten vanhemman lasta koskeva tietämys tulee kuulluksi, vastaanotetuksi, keskustelluksi ja jaetuksi vuoropuhelussa ammattilaisten kanssa. Kasvatuskumppanuudessa lapselle läheiset aikuiset kehittävät kykyään kuulla lasta. (THL, Kasvatuskumppanuus – menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. Viitattu 26.10.2011.)

Suomalainen kulttuuri voi olla hyvin hämmentävää perheille ja välttämättä henkilökunta ei tiedä perheen kulttuurista paljoakaan. Kulttuuriset tavat kasvattaa lasta voivat poiketa huomattavasti toisistaan, jopa olla ristiriitaisia keskenään. Samoin jotain kasvatustapoja saatetaan pitää Suomessa kiellettyinä, jopa rangaistavina. Yhteistä linjaa sovitellaan ja yritetään löytää yhteinen tapa toimia lapsen parhaaksi.

Henkilökunnalla on suuri rooli lapsen kielen kehityksen tukijana. Erikielinen lapsi on saanut kuulla omaa äidinkieltään kotona ja nyt hän oppii uutta kieltä päivähoidossa. Tähän rooliin haen tutkimuksessa vahvistusta teoriasta, suuntaa ja kokemuseräistä tietoa kuinka tällaisissa alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä on toimittu.

Teen opinnäytetyön Vantaan kaupungille. Opinnäytetyössäni etsin kokemuseräistä tietoa, joka tuottaisi uutta ja vahvistavaa tietoa päivähoidon kentälle. Olen tutkinut kielen kehityksen teorioita, kaksikieliseksi kasvamista, lähettänyt ja vastaanottanut kyselylomakkeita sekä tehnyt tarkentavia haastatteluita kyseisissä yksiköissä. Tarkastelen kuinka teoria ja päivähoidon arki kohtaavat ja kyselyjen perusteella kokoon toimivia käytänteitä päivähoidon arkeen erikielisten lasten ryhmän henkilökunnan käyttöön. Analysointimenetelmänä käytin teeman mukaista jaottelua. Opinnäytetyössäni käyttämät kyselyt ovat lopussa liitteenä.

Tutkimuspäiväkodeiksi valitsin Itä-Vantaalta Korso-Koivukylän alueelta kolme päiväkotia. Valintaperusteena oli, että näissä päiväkodeissa oli henkilökunta työskennellyt ja osa työskentelee edelleen erikielisten lasten parissa, jotka ovat alle 3-vuotiaita. Kaksi yksikköä vastasi kyselyyni ja yhdeltä yksiköltä en saanut vastauksia. Yksiköstä sain aina yhden ryhmän eli tiimin vastaamaan kysymyksiini. Yksi tiimi oli kolmen työntekijän tiimi ja toinen tiimi oli kahden tiimin yhdistelmä eli viiden työntekijän tiimi.

Varhaiskasvatuksen johtaja Sole Askola-Vehviläinen on myöntänyt työlleni tutkimusluvan, joka löytyy liitteenä 3. Saan kiittää seuraavia henkilöitä opinnäytetyön tutkimuksessa mukana olemisesta. Tutkimukseeni osallistuivat Rautkallion päiväkodista Satu Huovinen, Milla Lundahl ja Tintti Mänty sekä Mikkolan päiväkodista Kirsi-Marja Lehtomäki, Anne-Maria Tietäväinen, Eija Rytinki, Hannele

Zetterman ja Maria Gisela Savilaakso. Suuret kiitokset kuuluvat myös seuraaville päiväkotien johtajille, jotka mahdollistivat henkilökunnalle aikaa kyselyyn vastaamisen tarkentavine haastatteluineen, Päivi Heikkuri Rautkallion toimintayksikkö ja Vuokko Asunmaa Maarukan toimintayksikkö. Samoin kiitän omaa Vallinojan toimintayksikköni henkilökuntaani, joka jaksoi kannustaa ja jakaa asioita kanssani.

Opinnäytetyöni aihe on hyvin ajankohtainen ja tarpeellinen Vantaalla päivähoitossa tapahtuneen ulkomaalaisten maahanmuuton johdosta. En löytänyt yhtään tutkimusta, joka koskettaisi erikielisten lasten kielen opettelua alle 3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Yli 3-vuotiaiden kahden kielen oppimista on tutkittu monenlaisin tutkimuksin. Hain itse teorioista tietoa alle 3-vuotiaiden kielen kehityksestä ja kaksikielisyydestä. Uskon, että tätä kautta voimme miettiä teoriaa, joka soveltuu alle 3-vuotiaiden erikielisten lasten tukemiseen päivähoitoryhmässä.

Itselläni on yli 20 vuoden kokemus päivähoitosta ja haasteenani on kirjoittaa tätä opinnäytetyötäni niin, että tekstini aukeasi myös muille kuin ammattilaisille. Hyvänä tukena tekstin aukaisemisessa ja puhtaaksi kirjoittamisessa ovat olleet yhteisöpedagogiksi opiskelevat kaverini ja rakas perheeni. Heiltä olen saanut rakentavaa palautetta työstäni. Kiitän heitä tästä arvokkaasta panoksesta.

Olen tähän asti ollut itse sitä mieltä, että lapsen tulisi ensin saada vahva äidin kielen taito ennen kuin uutta kieltä opetellaan, mutta opinnäytetyöni kautta olen saanut lisää ymmärrystä ja tietoa asiasta.

3 LAPSEN KIELEN KEHITTÄMINEN

Lapsen kielen kehitys alkaa viimeistään syntymähetkellä. Kieli antaa sanat havainnoinnille, ajattelulle, tuntemiselle ja tietämiselle. Kielen avulla olemme yhteydessä toisiin ihmisiin. Siksi kielen ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksessä ei voi kyllin korostaa. Kielen antaa meille mahdollisuuden olla osallisia, oman elämämme subjekteja, eikä vain passiivisia objekteja.

Oman lapsieni syntymän myötä olen seurannut suurella mielenkiinnolla lapsen kielen kehitystä. Lapsi jokeltelee ja tuottaa tahattomia tavuja, jotka saattavat kuulostaa sanoilta, mutta niillä ei ole merkitystä lapselle. Yleensä kuitenkin aikuinen reagoi voimakkaan iloisesti näihin lapsen tahattomiin ”sanoihin” ja näin tulee vahvistettua lapsen jokeltelua. Ensimmäiset askeleet sanalliseen vuorovaikutukseen on tällöin otettu. Lapsi omaksuu kaikki äidinkieltensä noin neljään ikävuoteen mennessä. Siksi alle 3-vuotiaiden ryhmässä tapahtuva lapsen kielen tukeminen on erittäin tärkeässä roolissa kaksikielisyyteen kasvamisessa.

Matti Leiwo kirjassaan ”Lapsen kielen kehitys” kirjoittaa jo Vygotskyn ja hänen jälkeensä neuvostoliittolaisen psykolingvistiikan korostaneen kielen ja ajattelun läheistä yhteenkuuluvuutta. Lapsen ajattelutoiminta, ymmärtäminen, tarkoituksellinen muistaminen, aktiivinen osallistuminen ja tahdonalainen toiminta palautuvat vuorovaikutukseen ympäristön kanssa, erityisesti aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. (Leiwo, Matti 1986, 59.)

Oman kokemuksen ja monien tutkimusten kautta olen huomannut, että lapsi tarvitsee läsnä olevaa aikuista, jotta hänen kieli kehittyisi suotuisalla tavalla. Läsnä oleva aikuinen havainnoi lapsen kiinnostuksen kohteita ja tarpeita sekä vastaa niihin omalla toiminnallaan. Hyvä vuorovaikutus rikastuttaa ja vahvistaa lapsen kielen kehitystä. Luo turvallisen ilmapiirin missä voi yrittää ja erehtyä aikuisen tukiessa.

3.1 Lapsi kielen oppijana

Jos lapsella ei ole kehityksessään ongelmia, tulisi hänen oppia kasvuympäristössään puhutut kielet. Tämä edellyttää, että hänellä on biologiset, sosiaaliset ja kognitiiviset valmiudet kielen oppimiselle. Lapsi tulee pystyä kuulemaan, havaitsemaan, muistamaan ja ajattelemaan sekä itse tuottamaan puhetta. Hänellä ei tulisi olla muisti- ja aivoprosesseissa häiriöitä, jotka haittaisivat puheen havaitsemista, tuottamista tai ymmärtämistä.

Kielenoppiminen vaatii kielellisen virikeympäristön. Lapsen huomio kiinnitetään puheeseen. Tällaisia tilanteita on arjessa monia sekä kotona että päivähoidossa.

Sanojen oppimisen kannalta ovat merkityksellisiä aikuisen ja lapsen yhteiset päivittäin toistuvat vuorovaikutustilanteet kuten pukeminen, ruokailu, nukkumaanmeno, leikkihetket, joissa aikuinen kohdistaa lapsen huomion tapahtuman keskeisiin piirteisiin nimeten niitä. (Koppinen, Lyytinen, Ras-ku-Puttonen 1989, 41.)

Pienelle lapselle, oman kokemuksen kautta sekä äitinä että työntekijänä, on parasta, että hänelle puhutaan asioista, jotka puhehetkellä ympäröivät häntä. Puheen tulee liittyä hyvin konkreettisesti ympärillä olevaan, jotta sanat olisivat lapselle merkityksellisiä. Toisto luo pohjaa sanojen omaksumiselle. Lapsi alkaa muistaa sanojen merkityksiä ensin passiivisesti ja jossain vaiheessa myös on itse aktiivinen sanojen käyttäjä. Tutuus luo turvallisuutta. Toistot tutuissa tilanteissa auttavat lasta muistamisessa, luo pohjaa oppimiselle. Lapsi jäsentää pikku hiljaa ympäröivää maailmaa. Hän seuraa ympärillään olevia ihmisiä hyvin tarkasti. Lapsi yrittää omalla kehonkielellään ja ääntelyllään esim. ojentaa käyttään maitolasia kohden äännellen samanaikaisesti ”mmnn” saada aikuisen ymmärtämään haluamaansa ollen näin aktiivinen osallistuja. Tähän vaiheeseen aikuisen tulee herkästi vastata, että lapsi saa kokemuksen olla osana vuorovaikutusta aktiivisena jäsenenä. Aikuinen voi vahvistaa lapsen vuorovaikutusta sanomalla: ”Haluatko maitoa?” ja ojentaessaan maidon lapselle voi vielä sanoa: ”Maito”. Tällainen toiminta aikuisen taholta vahvistaa lapsen kielen kehitystä.

Pukemistilanteissa nimetään esim. kehonosia, värejä, vaatekappaleita sekä oikeaa ja vasenta voidaan harjoitella. Ruokailutilanteissa nimetään ruoka-aineita ja mietitään miltä ne maistuvat. Lepohetkellä kuunnellaan satuja ja musiikkia, jolloin saadaan laajennettua sanavarastoa laajemmaksi, kuin puhekielen sanavarasto. Lauluhetkillä tuotetaan itse lauluja kehonsoittimilla säestäen sekä ihmetellään ja mietitään laulun sanoja. Toistuvia hetkiä päivässä on lukemattomia, kun aikuinen voi vahvistaa lapsen kielen opettelua.

Tämä vaatii aikuiselta ymmärrystä omasta roolistaan ja mitä se häneltä vaatii. Pienillä asioilla voi olla suuri merkitys lapsen kielen kehitykselle esim. ”ota se

sieltä” tai ”ota nukke sinisestä laatikosta” ei kehitä lapsen sanavarastoa tai käsitteitä. Jos lapseen kiinnitetään huomiota vain hänen tehdessä jotain väärin ja käytetään vain ”Älä tee sitä” – kieltä, jättää tämä malli lapsen kielenkäyttöalueen varsin suppeaksi. Aikuiset saattavat ehkäistä lapsen kielenkäytön kehittymistä myös sanomalla: ” Täytyykö sinun koko ajan kysellä?” tai ”Nyt hiljaa, en jaksakaan kyselyjäsi”. Yleensä lapselle juteltaessa tulee automaattisesti osoitettua puheen kohde ja se vahvistaa sanan ja merkityksen suhdetta. ”Tule istumaan tänne tyynylle viereeni” lapselle sanoessaan aikuinen viittilöi lapselle tulemaan luokseen ja taputtaa vieressään olevaa istuintyynyä. Näin lapselle vahvistuu sanojen merkitys ja hän voi vastata joko suostumalla tai kieltäytymällä aikuisen pyyntöön.

Eila Alijoki kiteyttää mielestäni hyvin asian kirjassaan ”Pesästä pieni ponnistaa” aikuisen rooli lapsen kielen kehityksen tukijana.

Pienten lasten kielen oppiminen tapahtuu toiminnassa ja tekemisessä. Lapsen tulee saada kuulla äidinkieltään eri tilanteissa ja kokemuksissa. Aikuinen ”sanoittaa” yhteiset kokemukset ja elämykset lapselle. Aikuisen on tärkeää järjestää tilaa ja aikaa keskustelulle. Satukasetit, videot ja televisio-ohjelmat eivät pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin samalla tavalla kuin aikuinen, joka antaa kertomuksillaan ja vastauksillaan vastaukset tilanteista syntyneisiin kysymyksiin. (Alijoki, Eila1998, 53.)

Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä ja aikaa vahvistaa lapsen kielen kehitystä. Lapsi tarkkailee aikuisen puhetta ja hän oppii käyttämään sanojaan ensiksi samoin kuin aikuinen niitä käyttää. Osa lapsista oppii käyttämään sanoja sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tunteiden ilmaisuun, kun toiset nimeävät enemmän esineitä. Vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa eivät kehity vain puhe, siinä rakentuvat myös lapsen sosiaaliset valmiudet ja keskustelutaidon perusta. Aikuisen ja lapsen kahdenkeskiset hetket luovat merkityksellisen ja turvallisen tilan vuorovaikutukselle. Kommunikoinnin eräs edellytys on, että aikuinen ja lapsi suuntautuvat samaan kohteeseen. Huomion kiinnittämistä voidaan vahvistaa erilaisin nonverbaalein elein.

Aikuiset opettavat lapsille ensiksi substantiiveja esim. ”auto, kukka, kissa, äiti, isi”, jotta helpottaisivat lapsen ymmärtämistä. Seuraavaksi mukaan lapset oppivat verbit kuten ”auto menee, äiti tulee, anna kissa, kato isi” ja näitä lauseita

aikuinen jatkaa laajentamalla lauseita esim. ”äiti tulee töistä, anna kissalle lelu”. ”Kuka ja mikä”-kysymyssanojen kaudella vanhemmat saattavat väsyä lapsen kyselyihin. Samaa asiaa saatetaan kysellä monta päivää peräkkäin tai erilaisia asioita jatkuvalla kysymysten tulvalla. Tällöin olisi kuitenkin hyvä muistaa, että toisto auttaa lasta muistamaan asioita. Lopuksi kieli kasvaa sanoilla ”minä, mun” ja adjektiiveilla. Tämä aika on hyvin antoisaa aikaa myös aikuiselle ihmetellä pikkuisen sanavaraston kasvua.

Lapsi saattaa vaihtaa vaikeissa sanoissa kirjaimia helpompaan tai jättää niitä kokonaan pois, kuten omat lapseni tekivät mm. ”anna kitta, iti kato, kokotililiili = krokotiili, volala = formula”. Tässä tarvitaan taas aikuisen herkkyyttä auttaa lasta antamalla oikea sanan äännekuoto lapselle ilman, että lapsi kokee huonomuuttoa tai tehneensä väärin, josta pitäisi olla pahoillaan. Kielen oppimisen aika voi olla myös aikuiselle mielekästä ja hauskaa aikaa, saadessaan tukea lapsen kielen kehitystä ja iloita uusien sanojen ilmaantumisesta lapselle.

Aikuisen on hyvin vaikea käsittää, miten pieni lapsi omaksuu nopeasti ja vaivattomasti monimutkaisen muoto- ja lauseopin – kielijärjestelmän, joka tuottaa vaikeuksia aikuisiässä toisen kielen opiskelijalle sekä jota mahdollisesti ei koskaan pystytä oppimaan äidinkielen tasolla. Oletetaankin, että ihmisellä olisi jo syntyessään olemassa karkeita kieliopillisia sääntöjä ja rakenteita, mille myöhemmässä vaiheessa kieli rakentuu. Samaa periaatetta tukee myös mielipide, että kaikki lapset omaksuvat kielensä suunnilleen samalla tavalla, asteittain. Kukaan ei ala heti puhua monimutkaisia lauseita, vaan kehitys lähtee liikkeelle äänneistä ja niistä muodostuu sanoja, joita aletaan yhdistää lauseiksi. (Hassinen, Sirje 2005, 81.)

3.2 Kaksikielisyys

Kaksikielisuuden määritelmä ei ole aivan helppoa, sillä kaksikielisuuden määritelmiä on monia. Sirje Hassinen on kirjassaan ”Lapsesta kasvaa kaksikielinen” määritellyt kattavasti kaksikielisuuden sivuilla 16 - 19. Itse tarkastelen opinnäytetyössäni kaksikieliseksi kehittymistä siten, että erikieliselä lapselle kehittyisi päiväkodissa oman äidinkielen rinnalle suomenkielen taito.

Kaksikielisyyteen kasvamista voi tapahtua monin eri tavoin. Esimerkiksi perheessä vanhemmilla on eri kielet äidinkielenään ja he puhuvat omaa kieltään lapsilleen, yksikielinen lapsi yksikielisestä perheestä on laitettu kielikylpypäiväkotiin oppimaan toista kieltä tai maahan on muuttanut perhe, jonka äidinkieli on eri kuin maassa puhutun kielen.

Kaksikielisyyks ei koskaan kehity ainoastaan vierasta kieltä opiskelemalla. Kaksi- ja monikielisyyks kehittyy puhumalla ja elämällä monikielisessä ympäristössä. Kaksikieliseksi kasvaminen on dynaaminen prosessi, jossa lapset omaksuvat kaksi kieltä kommunikoidessaan kahden kielen ja kulttuurin edustajan tai edustajien kanssa. Kaksikielisyyks on enemmän kuin kielen puhumista tai kulttuurikontekstia. Kaksikielisyyks vaikuttaa ihmiseen kokonaisvaltaisesti: se on elämäntyyli ja elämän sisältö. (Hassinen, Sirje 2005, 13.)

Tässä opinnäytetyössäni keskityn alle 3-vuotiaisiin eli heidän kohdallaan puhutaan simultaanista eli samanaikaisesta kaksikielisyydestä. Lapsi siis oppii samanaikaisesti kaksi kieltä, eikä rakenna uutta kieltä jo opitun päälle. Uuden kielen opettelussa oikeanlainen ääntäminen voi tuottaa hankaluuksia. Siksi väitettään, että mitä aikaisemmin lapsi pääsee osalliseksi kaksikielisyydestä, sitä alkuperäisemmältä kielen rytmi kuulostaa.

Kaksikielisellä henkilöllä kielet eivät ole aina tasavahvoja, vaan hänellä voi esiintyä toisen kielen parempaa hallitsemista ns. dominanssia. Kieli, jota lapsi kuulee ja käyttää enemmän, saattaa tulla dominoivaksi. Siksi on vaarana, että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla vanhempien pitkien työpäivien takia voi vakiintua hallitsevammaksi lasten päivähoitoaikana. Tähän asiaan kannattaa kiinnittää vanhempien huomiota.

Lapsi omaksuu kielensä vuorovaikutuksessa. Hän etsii läheisiltään kielellistä mallia ja yrittää matkia sitä. Lapselle ei riitä vain kielellinen kyvykkyys, vaan hän tarvitsee kielellistä ympäristöä, ja keskustelua jo pienestä pitäen. Susilapset ovat hyvä esimerkki siitä, miten kielen oppimista ei tapahdu, kun ei ole kielellisiä malleja. He pystyvät korkeintaan äänteleämään, mutta eivät osaa lausua sanoja. Susilapseksi kutsutaan lasta, joka on hyvin nuorella iällä joutunut eläinten hoitoon ja elänyt pitkään vain kyseisten eläinten parissa, vailla ihmiskontakteja. Hänellä ei ole sosiaalisia taitoja ja eikä hän ole oppinut puhumaan.

Ihminen omaksuu kielensä ja haluaa käyttää sitä kommunikoidakseen ja luodakseen sosiaalisia kontakteja. Kielen omaksuminen on merkityksellistä lapsen kokonaispersoonallisen kehityksen kannalta. Kielen kautta lapselle avautuu uusi maailma ja jos lapsi osaa useampia kieliä, niin hänelle avautuu useampia maailmoja.

Kaksikielisyyden eduista ja haitoista on kiistelty aikaisemmin varsin kiivastikin. Kuitenkin nykytutkimuksen mukaan, jos kielet kehittyvät varhaislapsuudessa vahvassa ja rikkaassa vuorovaikutuksessa, ympäristössä arvostetaan molempia kieliä, eikä lapsella ole kielen kehityksessään ongelmia, niin saavuttaa hän hyvän kielitaidon molemmilla kielillään. Varsinkin Kanadassa on tehty paljon tutkimuksia kaksikielisistä perheistä ja kielikylvyn vaikutuksista lapsen kielen kehitykseen.

Kaksikielisyyden on tällaisissa oloissa havaittu edistävän analyyttistä asennetta kieleen ja kehittävän metalingvististä tietoutta. ... kokeissa on havaittu, että monikielinen opetus on jopa edistänyt aivopuoliskojen erikoistumista. Tämä on tulkittu siten, että monikielinen opetus on kehittänyt analyyttisiä kognitiivisia taitoja, jotka ovat erityisesti vasempaan aivopuoliskoon sidottuja. Kaksikieliset ovat ehkä herkempiä reagoimaan viestinnän nonverbaalisiin asenne- ja tunneilmaisimiin. (Leiwo, Matti 1986, 153.)

Matti Leiwo pureutuu tieteellisesti lapsen kielen kehitykseen, mutta hänen havaintojen mukaan kaksikielisyyys voi antaa lapselle paljon enemmän kuin taidot kahteen kieleen. Metalingvistisillä taidoilla tarkoitetaan ihmisen tietoisuutta kielen muodoista ja rakenteista sekä säännöistä, joiden mukaan kieltä käytetään erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Metalingvististen taitojen kehittyminen on tärkeää lukemisen ja kirjoittamisen oppimisessa sekä sanojen monimerkityksisyyden, vertauskuvien, sananlaskujen ja huumorin ymmärtämisessä ja kielellisessä ilmaisemisessa. Lapsen kaksikielisyyden saavuttaminen vaatii vanhemmilta ja muilta lapsen kasvuympäristössä olevilta tietoista ja vuorovaikutuksellista kielellistä tukemista. Samalla lapsi saa rikasta kokemusta kaksikielisestä ympäristöstä ja hänen on selvitäkseen kehitettävä joustavia oppimisstrategioita.

Samanlaisia huomioita kuin Matti Leiwolla löytyy kirjasta ”Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot”.

Suotuisissa olosuhteissa kynnystason ylitettyään kaksikieliset lapset ovat saavuttaneet yksikielisiä lapsia parempia tuloksia (1) yleisessä älyllisessä kehityksessä, (2) luovassa keksivässä ajattelussa, (3) tietoisessa ja erittelevässä suhteessa kieleen ja (4) kyvyssä huomata kielen sidosteisuutta sekä (5) herkkyydessä havaita ei-kiellellisiä viestejä. Tietoista, analyyttistä suhdetta kieleen voisi nimittää kaksikielisten lasten metalingvistiseksi tietoisuudeksi. (Koppinen, Marja-Leena & Lyytinen Paula & Rasku-Puttonen Helena 1989, 89.)

3.3 Kaksikielinen perhe

Seuraavissa kappaleissa esittelen millaisia erilaisia kaksikielisiä perheitä esiintyy ja mitä kaksikielisyys vaatii perheen vanhemmilta ja lapsilta. Minulla on ollut mahdollisuus havainnoida omassa lähipiirissä olevia kaksikielisiä perheitä ja olen hyvin iloisena seurannut kuinka tärkeänä perhe pitää lapsen kasvamista kaksikielisyteen.

Perheessä, jossa äiti ja isä puhuvat omaa äidinkieltään lapselle, tulee keskustella etukäteen eteen tulevista vaikeuksista. Onnistunut kaksikielisyys vaatii vanhemmilta johdonmukaista oman kielen puhumista lapselleen. (Vrt. Hassinen Sirje 2005, 41.) Lapsi yhdistää näin kielen erilaiset kuviot henkilöön ja jäsentää kieltä tätä kautta. Kielet voivat mennä sekaisin lapsella tai hänellä voi olla jaksoja kun haluaisi puhua vain toista kieltä. Siksi on tärkeää, että vanhemmat jaksavat kaikissa tilanteissa puhua lapselleen vain omaa kieltään, vaikka osaisivatkin toista kieltä. Vanhemmilla voi olla yhteisenä kielenä vaikka valtakieli, mutta lapselle puhuessa aina oma äidinkieli. Näin lapselle muodostuu pikku hiljaa kaksi vahvaa tunnekieltä, joilla hän voi monipuolisesti ilmaista itseään.

Jos vanhemmat vaihtavat kieltä, voi se aiheuttaa lapselle kielen kehitykselle häiriöitä. (Vrt. Hassinen, Sirje 2005, 42.) Ongelmia voi etenkin tulla silloin, kun vanhemmat eivät ole kaksikielisiä, eivätkä pysty kommunikoimaan kunnolla toistensa kanssa. Johdonmukaisuus on hyvin tärkeätä, jotta lapsi hallitsee ja erottelee eri kielet. Sillä kotona hän kuulee kahta kieltä, vanhemmat käyttävät keskenään vain toista kieltä, perheeseen saapuvat vieraat puhuvat vain toista kieltä, lapsi on vain yksikielisessä päivähoitossa ja kodin ulkopuolella puhutaan vain

toista kieltä. Kaikkien lapsen kanssa vuorovaikutuksessa olevien tulee olla johdonmukaisia omassa ulosannissaan lapselle, jotta lapsi hallitsee aina kyseessä olevan kielen kielijärjestelmän.

Samoin haastavaa on kokemukseni mukaan kun isä tai äiti aloittaa yhteiselon erikielisen henkilön kanssa ja perheen kotikieli vaihtuu. Lapsi joutuu ehkä sopeutumaan uuteen maahan, isä- tai äitipuoleen, oma isä tai äiti ei enää puhu heille äidinkieltään, vaan valtakieltä. Tällainen kieliympäristön muutos ei ole aina positiivista. Muutos saattaa vaikuttaa dramaattisesti juuri puhumaan opettelevaan lapseen, jolloin hän saattaa muuttua puhumattomaksi, puhe myöhästyy huomattavasti, lapsesta tulee itkuinen, eikä aikuinen saa häneen yhteyttä.

Haastavaa perheille on, jos he päättävät molemmat puhua toisen aikuisen äidinkieltä, vaikka se ei olisi toisen vanhemman äidinkieli. Toisen aikuisen äidinkieli on ympärillä puhuttu hallitseva kieli. Menetelmä vaatii hyvän kielen osaamisen lisäksi myös määrätietoisuutta sivuuttaa paikallinen kieli perheen yhteisen kielen eduksi.

Lapselle ja perheelle on haastavaa, kun molemmilla vanhemmilla on eri äidinkielet ja ympäristön valtakieli on kolmas kieli. Tällöin kielen oppiminen on hidasta, mutta johdonmukaisuudella saavutetaan tuloksia. Kolmen kielen samanainen opettelu vaatii hyvin paljon lapselta ja perheeltä. Vanhempien täytyy ymmärtää oma tärkeä asema kielen opettajana lapselleen. (Hassinen, Sirje 2005, 44.)

Joskus toinen vanhemmista haluaa opettaa lapselleen kieltä, joka ei ole hänen äidinkielensä, eikä valtakieli. Silloin vanhemman täytyy osata kieli erittäin hyvin, jotta kielestä kehittyisi lapselle vahva tunnekieli. Kielen erilaiset nyanssit voivat jäädä oppimatta tällaisella tavalla ja kielestä tulee torso, puhutaan puolikielisyydestä.

Kahden kielen käyttö perheessä tuottaa varmasti lisäongelmia ja vaatii vanhemmilta suurempaa huomiota lasta kohtaan, enemmän aikaa ja kielellisiä virikkeitä sekä myönteisempää suhtautumista ja tukea. Tärkeintä lasten kannalta on, että ensisijaisesti äiti, isä ja lähisukulaiset suhtautuvat myönteisesti kaksikielisyyteen, että lapselle tarjotaan riittävästi kielellisiä

virikkeitä kummallakin kielellä ja että löytyy kumpaakin kieltä puhuvia aikuisia ja lapsia kavereiksi. (Hassinen, Sirje 2005, 46.)

Kaksikielisen lapsen kielen kehitykseen vaikuttavat kielenkäyttöperiaatteet kotona, yhteiskunnan arvostus toista kieltä kohtaan ja kielen käyttömahdollisuudet. Kaksikielisyyden omaksumiseen vaikuttavat myös lapsen ja vanhempien välinen emotionaalinen yhteys: jos lapset siteet toiseen vanhempaan ovat voimakkaammat, tämän kieli kehittyy lapsella voimakkaammin ja nopeammin. Yksi- ja varsinkin kaksikieliselle lapselle on erittäin tärkeää, että hänen kanssaan puhutaan ja seurustellaan. Hänen tulee saada monipuolisia virikkeitä molemmilla kielillä myös laulujen, lorujen, kirjojen, musiikin, television ja radion avulla.

3.4 Suomi toisena kielenä

Monelle maahanmuuttajalle suomenkieli on tullut toisena kielenä ympäristön muutoksen yhteydessä. Vanhemmille uusi kieli rakentuu vanhan kielen päälle, samoin yli 3-vuotiaille, mutta nuoremmat voivat saada simultaanin kaksikielisyyden. Ensimmäisen kielen monipuolinen hallinta edistää ja nopeuttaa toisen kielen oppimista. Perheet ovat hyvin erilaisessa vaiheessa opetellessaan uutta kieltä ja saattavat unohtaa oman äidinkielen merkityksen nuorimmille lapsilleen. Kotikielen merkitystä tulee päivähoitossa tukea ja saada vanhemmat ymmärtämään miksi on tärkeää lapsen saada hyvin erilaisia kielellisiä kokemuksia kotikielellään.

Perheellä voi olla hyvin erilaisia taustoja koulutuksen suhteen. Osalle vanhemmista on helppoa ymmärtää lapsen oman äidinkielen tukemisen tärkeys ja he tekevät kaikkensa, että vuorovaikutus oli monipuolista ja lapsen sanavarastoa kartuttavaa. Vaikeuksia tuovat perheet, jotka kuvittelevat, että lasten tulisi mahdollisimman nopeasti oppia valtakieli ja jättävät oman äidinkielen puhumisen vähäiseksi tai yrittävät puhua lapselleen vain valtakieltä.

Aikuinen pystyy elämäkokemuksellaan käsittelemään uusia ja vaikeita asioita, mutta lapsella näitä taitoja ei vielä ole ja siksi hän tarvitsee aikuisen turvaa ja tukea tutustuessaan uuteen maahan ja kulttuuriin. Kaikki on hänelle vierasta ja kummalista sekä ympärillään hän kuulee tuntematonta kieltä. Tasapainoiset,

ulospäin suuntautuneet, avoimet, terveen uteliaat lapset sopeutuvat nopeimmin vieraaseen maahan ja oppivat kielen muita nopeammin. Vanhempien rauhallinen ja määrätietoinen pyrkimys jatkaa normaalia kotielämää tasapainottaa tilannetta lapselle ja myös vanhemmille.

Toisen kielen oppimista edistävät seuraavat kieliympäristöön liittyvät seikat:

1. Lapsen äidinkieli on valtakieltä ja/tai lapsen äidinkielellä on korkea status.
  2. Lapsen vanhemmilla on suhteellisen korkea sosio-ekonominen asema.
  3. Lapsen vanhemmat (ja lapsi) ovat vapaaehtoisesti vainneet kaksikielisen ympäristön.
  4. Lapsen äidinkielen oppimista tuetaan systemaattisesti: hän saa jatkuvasti opetusta myös omalla äidinkielellään.
- (Koppinen, Marja-Leena & Lyytinen, Paula & Rasku-Puttonen, Helena 1989, 88.)

Lapsi oppii yleensä nopeammin uuden kielen kuin hänen vanhempansa. Tämä voi horjuttaa vanhempien auktoriteettia perheessä. Näistä tilanteista ja niiden aiheuttamista tunteista tulisi puhua perheessä avoimesti, sillä lapsi voi olla hyödyllisenä apuna perheelleen paremmalla kielitaidollaan. Vanhemmille jää kuitenkin aina päävastuu perheensä huolenpidosta ja hyvinvoinnista.

Tutustuin kielikylpyyn vuonna 1990, jolloin tein seminaarityöni lastentarhanopettajaopistoon. Kielikylpy päiväkodissa on vaihtoehtona, kun vanhemmat tietoisesti haluavat laittaa lapsensa päiväkotiin, jossa käytetään koko ajan eri kieltä kuin kotona. Tällöin vanhemmat ovat jo harkinneet asiaa ja sitoutuvat omalta osaltaan vahvistamaan lapsensa äidinkielen taitoja. Vanhemmat osaavat ennakoita mahdollisia kielen kehityksen takapakkeja ja lempeästi rohkaisten auttavat lasta kahden kielen omaksumisessa. Usein vanhemmat saavat paljon tietoa kielikylpy-periaatteesta päiväkodista.

Kielikylpypäiväkotiin tuleva lapsi on omaksunut jo 5-vuotiaaksi asti vain äidinkieltään ja nyt uusi kieli opitaan päiväkodissa. Lapsella ei ole havaittu kielen kehityksessään ongelmia ja hän on myös itse motivoitunut aloittamaan erikielissä päivähoidossa. Päiväkodissa kaikki työntekijät käyttävät lapselle vierasta kieltä, joka on yleensä työntekijöiden äidinkieli tai he puhuvat sitä lähes äidinkielen tasoisesti. Henkilökunta ymmärtää lapsen käyttämää kieltä, mutta he puhu-

vat lapselle joka tilanteessa kielikylpypäiväkodin kieltä. Henkilökunta käyttää mahdollisimman paljon apuna kehonkieltä ja erilaisia kuvia kommunikoinnin tukena.

Kielikylvystä on myös olemassa kevyempiä versioita, kuten kielisuihku eli varhainen osittainen kielikylpy, mutta tällöin vain tutustutaan uuteen kieleen, opitaan muutamia sanoja uudella kielellä, eikä varsinaista kaksikielisyyttä haeta. Alle 3-vuotiaille ei kuitenkaan katsota kielikylvyn soveltuvan, sillä tässä mallissa uusi kieli rakentuu vanhan järjestelmän päälle.

Kielikylpyä on ollut Kanadassa jo vuodesta 1963. Kielikylvystä on tehty monia tutkimuksia, myös pitkäaikaisia tuloksia saatu kielikylpylapsista. Suomessa ensimmäinen kielikylpyryhmä aloitti 1987 Vaasassa.

Varhainen täydellinen kielikylpy aloitetaan 5-vuotiaana eli lapsi ehtii kaksi vuotta olla kielikylvyssä ennen kouluun menoaan. Lapsi aloittaa koulutiensä tavallisessa suomenkielisessä alakoulussa, jotta lapsen identiteetti pysyy vahvana. Opettaja toteuttaa kielikylpyperiaatetta. Opettajan sijainen puhuu lapsille kuitenkin vain suomenkieltä, sillä yksi aikuinen ja yksi kieli toteutuu luokkatyöskentelysakin. Opetus tapahtuu aluksi suurimmaksi osaksi ruotsiksi, mutta suomen kielen käyttö opetuksessa lisääntyy asteittain kouluvuosien aikana. Peruskoulun ylimmillä luokilla annetaan puolet opetuksesta ruotsiksi ja puolet suomeksi. Kielikylpyoppilaat saavat opetusta myös englannin, saksan ja ranskan kielissä. (Vaasan yliopisto. Kielikylpy Vaasassa. Viitattu 26.10.2011. <http://www.uwasa.fi/kielikylpy/lyhyesti/vaasassa/>)

3.5 Kielenoppimisen haasteet ja tuen tarpeet

Lapsella voi olla erilaisia kielenkehityksen häiriöitä, jotka luokitellaan keskushermostollisiin eli sentraalisiin ja muihin eli perifeerisiin syihin. Keskushermostolliset syyt voidaan jakaa primaareihin eli synnynnäisiin ja sekundaareihin eli hankittuihin puutteisiin. Lisäksi syyt voivat olla osaksi keskushermostollisia ja osaksi perifeerisiä.

Kielenkehityksen häiriöt voidaan luokitella myös oireenmukaisesti. Tärkeimpiä oireenmukaisia ryhmiä ovat 1) viivästynyt kielenkehitys, so. myöhään alkava ja hitaasti tapahtuva kehitys, johon saattaa sisältyä myös poikkeavuuksia, 2) sanakuurous (auditorinen agnosia) eli muuten normaalisti kuulevien kyvyttömyys erottaa kielen äänteitä ja äänneryhmiä, 3) ääntämishäiriöt (dyslalia), esimerkiksi /:n, r :n, s:n tuottamisvaikeudet, 4) kielipillisen kehityksen viivästymät ja häiriöt (dysgrammatius) sekä 5) luku- ja kirjoitushäiriöt (dysleksia ja dysgrafia). Omaksi erikoisryhmäkseen voidaan vielä lukea puhemotoriikan häiriöistä 6) änkytys. (Leiwo, Matti 1986, 137.)

Päivähoidossa ilmaistaan tarvittaessa huoli lapsen kielen kehittymisestä vanhemmille. Tulle kuitenkin muistaa, että alle kouluikäisistä vielä neljäsosalla on puhehäiriöitä, joista osa häviää lapsen kypsyessä. Yhdessä vanhempien kanssa keskustellaan ja mietitään toimenpiteitä, jotka tukevat lapsen kielen kehitystä. Tarvittaessa voidaan konsultoida alueen erityislastentarhanopettajaa, neuvo-
laa ja tarkistuttaa lapsen kielen kehitys puheterapeutilla. Puheterapeutilta saa kotia ja päivähoidon harjoitteita ja ohjeita, kuinka lasta tukea puheen tuotossa.

Milloin tarvitaan puheterapeutin apua?

- vauvaikäisenä, jos epäilet vauvasi kontaktikykyä. Vauvaan ei saa katsekontaktia eikä vauva reagoi aikuisen lähestymiseen.
- 2-vuotiaana, jos lapsi ei ymmärrä yksinkertaista kieltä (missä lamppu, hae pallo) tai jos lapsella ei ole yhtään sanaa.
- 3-vuotiaana, jos puhe ei ole vielä lausetasoista tai jos puhe on niin epäselvää, ettei vieras ymmärrä sitä.
- 4-vuotiaana, jos lapsi ei osaa kokemistaan asioista tai jos äännevirheitä on niin paljon, että puhetta on vaikea ymmärtää.
- 5-vuotiaana, jos ilmaisu on köyhää ja sanahahmoissa puutteita (orava = ovara, kirahvi = kivahri), jos on vielä äännevirheitä, jos lapsi änkyttää, jos lapsen ääni on hyvin poikkeava, esimerkiksi käheä, tai jos lapsi kuolaa häiritsevästi.

(Alijoki, Eila 1998, 87.)

Kaksikielisillä lapsilla pitää kuitenkin huomata, ettei heidän ongelmansa ole automaattisesti kielen kehityksen häiriöitä. Jokaisen lapsen kielen kehitykseen kuuluu hitaampia ja nopeampia kausia. Sujuva, mutta epätäydellinen kaksikielisyys saattaa vaikuttaa kielelliseltä häiriöltä tai se voi saada kielenkehitykselle ominaisia viivästymisen tunnusmerkkejä. Puheterapeutin tutkimukset molemmilla kielillä antavat tarvittavan tiedon lapsen kielten kehittymisen tasosta ja mahdollisista tuen tarpeista.

Kaksikielisten lasten kielenkehityksen tutkimustulokset eroavat laajasti toisistaan ja siksi on vaikea kehitellä normeja, jotka luokittelisivat normaalin, hitaan tai häiriytyneen kielenkehityksen. Siksi on riski tehdä väärä diagnoosi. Samoin voi käydä toisin päin, että lapsen kielenkehityksen häiriö jää vaille huomiota, koska häiriön tai viivästymän uskotaan kuuluvan kaksikielisyyden omaksumisprosessiin ja häviävän ajan kuluessa.

Kaksikielisillä lapsilla saattaa esiintyä järjestelemätöntä toimintaa, esim. kieli vaihtuu eri paikoissa, eri ihmisten kanssa ja eri aiheissa sekä kieliä käytetään sekaisin. Siksi olisi tavoiteltavaa, että lapsella on järjestelmällinen kieltenomaksumisympäristö, jossa tietty paikka, tietty henkilö, tietty aihepiiri liittyy tiettyyn kieleen. Näin voisi olla päivähoito, jossa lapselle vain puhuttaisiin suomenkieltä.

Jos olet epävarma lapsesi kielen kehityksestä, huomioi seuraavia seikkoja:

- puhuuko lapsesi sujuvasti vai epäröikö hän jatkuvasti?
  - hallitseeko hän ääntämisen, rytmin, intonaation?
  - onko hänellä vaikeuksia jonkun äänteen lausumisessa?
  - puuttuuko jokin äänne?
  - korvaako hän jonkin äänteen?
  - änkyyttääkö hän?
  - onko hänen puheensa epäselvempää kuin hänen ikätovereillaan?
  - huomaako lapsi, että hänelle puhutaan?
  - ymmärtääkö hän kysymykset ja puheen, osaako käyttää kielen keskeistä sanastoa?
  - onko hänellä vaikeuksia meluisassa tilanteessa havaita puhetta?
  - tarvitseeko hän ohjeiden toistamista jotakin toimintaa varten monta kertaa, jotta hän ymmärtäisi ne?
  - pystyykö hän muodostamaan lauseita ja ilmaisemaan itseään?
  - käyttääkö lapsi pitkiä vai yksisanaisia vastauksia?
  - osaako lapsi laskea 1:stä 10:een ja ottaa oikein pyydetyn määrän esineitä?
  - ymmärtääkö lapsi käsitteet eilen/tänään/huomenna, ennen/jälkeen, nuorempi/vanhempi?
  - ymmärtääkö lapsi käsitteet sisällä/ulkona, ylhäällä/alhaalla, vasemmalla/oikealla, edessä/takana?
  - tekeekö lapsi puhealoitteita?
  - keskeyttääkö lapsi toisten puhetta?
  - esiintyykö jokin näistä piirteistä lapsen molemmissa kielissä?
- (Hassinen, Sirje 2005, 134.)

Yleistavoitteena on selvittää lapsen mahdollinen kielenkehityksen häiriö tai viivästyminen neljänteen ikävuoteen mennessä. Tärkeää on tarkastaa tuo viimeinen kohta, että esiintyykö jokin piirre molemmissa kielissä ja mistä häiriö voi

johtua. Esimerkiksi voisi olla, ettei toisella kielellä ole vielä opeteltu oikeaa ja vasenta. Tämä asia selviää yleensä keskustelulla vanhempien kanssa.

4 AINEISTON KERÄÄMINEN JA ANALYSOINTI

4.1 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää millaisia toimivia käytänteitä on käytössä päiväkodissa erikielisten lasten alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Lapselle ainakin toinen vanhemmista tai molemmat puhuvat hänelle omaa äidinkieltään, joka on eri kieli kuin suomenkieli. Lapsi on suomenkielisessä päiväkodissa, jossa hänen suomenkielen kehitystä tuetaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Tarkastelen kuinka teoria ja käytäntö nivoutuvat toisiinsa päiväkodissa lasten kielen kehityksen tukena.

4.2 Tutkimuskohteen kuvaus

Opinnäytetyön aineiston keräsin kahdesta vantaalaisesta päiväkodista, Rautkallion ja Mikkolan päiväkodeista. Valintani kohdistui näihin päiväkoteihin siksi, koska näissä päiväkodeissa oli työntekijöitä, jotka työskentelevät tai olivat työskennelleet alle 3-vuotiaiden lasten ryhmässä, jossa on erikielisiä lapsia.

Rautkalliossa oli yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa tiimissä ja Mikkolan päiväkodissa toimi kahden tiimin yhteenliittymä, jossa työvuot kulkevat kahden ryhmän kautta. Eli yhteensä viisi henkilöä 3 lastenhoitajaa ja 2 lastentarhanopettajaa työskentelee kahdessa ryhmässä kiertäen. Tilannetta voisi kuvailla isoksi sisarusryhmäksi, jossa alle 3-vuotiaat ja yli 3-vuotiaat ovat omissa kotitiloissa. Kuitenkin lapsilla on joustavasti molemmat ryhmätilat käytössään. Molempien päiväkotien tiimien ilmapiiriä voisi kuvailla väittäväksi, lämminhenkiseksi ja ammattitaitoiseksi.

4.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössäni sovelsin survey -menetelmää. (Vehkalahti, Kimmo 2008, 12.) Lähetin valituille tiimeille kyselylomakkeen, jonka kysymykset koskettivat päiväkodin arkea erilaisissa tilanteissa ja toiminnoissa. Tiimit saivat päättää vastaavatko jokainen itse vai ryhmässä, tarkoituksena oli saada tieto kunkin ryhmän käytänteistä. Saatua vastaukset itselleni, sovin heidän kanssaan tarkentavan ryhmähaastattelun. Tarkoituksena oli tarkentaa avoimiksi jääneitä kohtia kyselylomakkeessa, molemmat tiimit olivat kuitenkin hyvin vastanneet, joten vain muutamia kysymyksiä tuli tarkennuksia. Vaikka olen käyttänyt kyselytutkimusta, on aineistoa tarkasteltu laadullisilla menetelmillä. Sanallisia vastauksia on antoisampaa analysoida laadullisilla menetelmillä, kuten Vehkalahti mainitsee kirjassaan.

4.4 Prosessin kuvaus

Aloitin tammikuussa 2011 opinnäytetyöni suunnittelun. Innostui heti aiheesta, sillä lapsen kielen oppiminen on minusta pieni ihme ihmisen elämässä, saati sitten kahden kielen oppiminen. Olen jo tehnyt lastentarhanopettajaopistoaikana lasten kielikylvystä seminaarityön ja nyt tuntui olevan luonnollinen jatko tutkia pienten lasten kaksikieliseksi kasvamista päiväkotiympäristössä. Kesäkuussa sain tutkimusluvan työlleni Vantaan kaupungilta. Kesällä 2011 luin kielen kehityksen teoriaa, myös kaksikielisyyden näkökulmasta ja valmistelin kysymyksiä lomakkeelle.

Elokuussa 2011 lähetin kyselylomakkeet sovituille päiväkodeille ja kaksi ryhmää kolmesta vastasivat minulle syyskuun loppuun mennessä. Sain sovittua molempien tiimien kanssa syyskuun alkuun tapaamiset, joissa tarkensin avoimiksi jääneitä kohtia kyselylomakkeella.

Lokakuussa 2011 analysoin aineistoa jaottelemalla tuloksia teemoittain luonteviin osiin. Osat olivat samat kuin kyselylomakkeella, jolla oli jaoteltu päiväkodissa tapahtuvaa työtä eri ympäristöihin ja yhteistyötahoihin. Mielestäni tulokset ovat helpommin luettavissa tällaista muotoa käyttäen.

Opinnäytetyön luotettavuus tulee suhteuttaa siihen tosiasiaan, että kyselytutkimukseen osallistui kaksi päiväkotia. Molemmissa ryhmissä oli kokeneita työntekijöitä erikielisten lasten parissa alle 3 – vuotiaiden ryhmässä. He pystyivät suhteuttamaan työtään suomenkielisten ja erikielisten lasten ja perheiden eroihin ja yhtäläisyyksiin, joten pääpiirteissään opinnäytetyötä voi yleistää koko varhaiskasvatuksen kentälle. Yksilöiden koulutustoiveita ja muita yksilöihin liittyviä asioita voisi suhteuttaa siihen mitä toiveita kentällä on, että he voivat tehdä työtään entistä paremmin.

5 TULOKSET PÄIVÄKODISSA

5.1 Päivähoito

Vanhemmat hakevat lapselleen päivähoitopaikkaa erilaisin syiden ja tarpeiden perusteella. Lasten sijoittumisessa päivähoitopaikkoihin otetaan vanhempien toiveita mahdollisimman paljon huomioon ja yritetään järjestää lapselle kodin läheltä hoitopaikka. Monet seikat vaikuttavat siihen, mistä hoitopaikka lapselle järjestyy. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on päiväkodeissa erikielisten lasten osuus alle 30 % ryhmässä, jotta suomenkieli pysyisi ryhmässä vuorovaikutuskielenä ja tukisi näin uuden kielen oppimista erikielisille lapsille.

Päivähoito ei ole enää vain sosiaalipalvelua työssäkäyville vanhemmille, vaan varhaiskasvatusta kaikille lapsille. Näkökulma siirtyy entistä enemmän lapseen ja lasten tarpeisiin. Päivähoidossa hoitaminen on kasvatusta ja kasvatusta on oppimista, lasta ohjataan vuorovaikutuksessa oppimaan. Siksi varhaiskasvatuksen peruslähtökohtana on lapsen ominaislaatuun tutustuminen vanhempia kuuntelemalla ja lasta havainnoimalla.

5.2 Kasvatuskumppanuus

Päivähoidossa ohjaavat kasvatuskumppanuutta kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogin periaatteet. Kasvatuskumppanuus edellyttää vanhemmilta ja päivähoidon henkilökunnalta keskinäistä tasavertaisuutta ja kunnioittamista. Kasvatuskumppanuudessa perhe ja päivähoidon henkilökunta sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi ja tukemiseksi. (Salminen, E & Tynninen, K 2011, 34.)

Molemmissa vastaajapäiväkodeissa vanhemmat saavat tiedon lapsensa päivähoitopaikasta ja silloin toivotetaan vanhemmat lapsensa kanssa tervetulleiksi tutustumaan päivähoitopaikkaan. Kyselyn perusteella vanhemmat käyttävät tätä mahdollisuuttaan hyvin eri tavalla. Osa perheistä käy viikonkin ajan tutustumassa päiväkodin arkeen, mutta osa perheistä tuo lapsen suoraan aloituspäivänä hoitoon. Tällainen ilman tutustumista saapuminen uuteen paikkaan voisi olla vaikeaa myös aikuiselle uuden työpaikan aloittamiselle. Tutustuminen uuteen paikkaan tutun aikuisen kanssa lievittäisi lapselle vieraan paikan pelottavuutta. Kyselypäiväkodeissa noudatetaan erikielisten perheiden kanssa tutustumiskäytännöissä samanlaista linjaa kuin suomenkielisten kanssa, vain yhteisen kielen takia tarvitaan hiukan enemmän kekseliäisyyttä ja luovia ratkaisuja yhteisen ymmärryksen löytymiselle.

Kyselypäiväkotien vanhemmat saavat päiväkodin kotitiedotteen suomenkielisenä ja Vantaan kaupungin päivähoidon virallisia papereita mahdollisuuksien mukaan perheen äidinkielellä tai englannin kielellä. Päiväkotia ja ryhmän toimintaa esitellään joko selkokielellä tai suomenkielellä tai henkilökunnan kielitaidosta riippuen myös englanniksi. Harvoin on mahdollista esitellä perheen omalla äidinkielellään niin, että yksi työntekijöistä puhuu kyseistä kieltä. Päivähoidon henkilökunnan kansainvälistyessä tämäkin on pikkuhiljaa mahdollista.

Vanhempien kanssa käytävää keskustelua tuetaan tarpeen mukaan ryhmässä käytettävillä pictoilla ja valokuvilla sekä kehonkielellä. Valokuvat voivat olla harhaanjohtavia, kuten yhdessä ryhmässä oli vanhemmille yritetty kertoa, että lapset uivat seuraavana päivänä. Työntekijät yrittivät näyttää veden kuvaa kylpylästä, jolloin vanhemmat kuvittelivat ryhmän lähtevän kylpylään. Todenmukai-

nen kuva ryhmän tilasta olisi antanut kuvan oikeasta vesileikistä ja turhilta väärintymmärryksiltä välttyttäisiin. Tämä on tietysti kustannuskysymys ostaa ryhmälle kamera ja teettää valokuvia erilaisista kohteista. Liite 2 sisältää muutamia esimerkkejä puhetta tukevista kuvista. Papunetin sivuilta löytää lisää puhetta tukevia kuvia: <http://papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvapankki.html>

Arjessa työntekijät kertovat lapsen päivästä mahdollisuuksien mukaan ja esittelevät esim. kurahousuja, jos toivotaan vanhempien tuovan sellaisia. Jotkut vaatekappaleet ovat vanhemmille aivan outoja ja siksi niitä on tutkittava ennen ostamista. Joillekin vaatekappaleille ei löydy lapsen omalla kielellä vastaavaa sanaa ja suomenkielinen sana jää elämään perheen kieleen, esim. haalari. Hauskojakin tilanteita syntyy, kun ei ole yhteistä kieltä tai yhteinen kieli löytyy yllättävästi. Henkilökunta oli yrittänyt kertoa, että lapselle voisi tuoda vaippoja päiväkotiin ja yllättäen yhteinen ymmärrys löytyi tuotemerkin kautta: ”Aa...Pampers”. Onnistumisen iloa oli molemmilla osapuolilla.

Molemmissa yksiköissä vanhempia kannustetaan puhumaan, laulamaan ja lukemaan lapselleen omalla äidinkielellään. Työntekijät yrittävät selventää vanhemmille kuinka tärkeää on, että vanhemmat puhuvat lapselle omaa äidinkieltään ja päiväkodissa suomenkieltä opettavat työntekijät. Muutamat vanhemmat osaavat joitakin suomenkielisiä sanoja, joita käyttävät hakiessaan lastaan päiväähoidosta. Samoin työntekijät ovat opetelleet muutamia sanoja lapsen äidinkieltä, jotka toimisivat lohdutuksena lapselle. Työntekijöillä on suuri huoli lapsen äidinkielen riittävästä tuesta, kun lapsi viettää pitkiä n. 8-10 tunnin mittaisia päiviä suomenkielisessä ympäristössä. Kotikielelle jää illassa vain muutama tunti aikaa ja lapsi on silloin jo aika väsynyt oltuaan kauan vieraskielisessä ympäristössä. Osa henkilökunnasta pohtiikin, tulisiko lapsen ensin osata oma äidinkieli vahvasti ennen kuin opetellaan uusi kieli. Tällainen onnistuisi heidän mielestään silloin, kun toinen vanhemmista on kotona.

Tulkkia käytettäisiin molemmissa ryhmissä enemmän, jos se olisi vain mahdollista. Arjessa tulee tilanteita, jolloin tarvittaisiin tulkkia kääntämään puhetta toiselle kielelle. Tällainen tilanne vaatii malttia ja ymmärrystä molemmilta osapuolilta, kun ei saada yhteistä ymmärrystä aikaiseksi. Vanhempien kanssa keskus-

teltaisiin enemmän lapsen päivästä, jos yhteinen kieli löytyy helposti. Tulkkipalveluita tilataan yleensä kasvatustilanteisiin, erilaisiin selvittelytilanteisiin, verkostopalaveriin ja muihin virallisiin keskusteluihin. Varovasti käytetään apuna perheen ystäviä tai tuttuja, jotka taitavat suomenkielen, sillä salassapito ja vaitiolovelvollisuus voivat tällöin vaarantua. Vanhemmat kuitenkin turvautuvat tällaiseen helposti, sillä se helpottaa arjessa käytäviä keskusteluja. Aina jää kuitenkin arvailujen varaan, kuinka hyvää kyseinen kääntäminen on. Joskus on mahdollisuus käyttää päivähoidon työntekijää kääntämään puhetta toiselle kielelle, kun päivähoidon työntekijöistä nykyään yhä useampi on maahanmuuttaja-taustainen.

Kasvatustilanteissa tulkin avustuksella työntekijät voivat keskustella lapsen päivään liittyvistä asioista, retkistä, juhlista jne. Tällöin vanhemmat voivat tuoda omia toiveitaan ja mielipiteitään esille. Keskustelu on tärkeää, että löytyy yhteinen linja kasvatuskumppanuudelle ja saadaan sovitettua vanhempien toiveita päiväkodin arkeen. Kulttuurien väliset erot aiheuttavat tilanteita ryhmässä, jolloin lapsi ei osallistu kaikkeen ryhmässä tapahtuvaan toimintaan. Lapselle mahdollistetaan silloin muunlainen toiminta, esim. lapsi ei ui vesileikkipäivänä, kun vanhemmat vetoavat ettei muslimityttö ja – poika voi olla vähissä vaatteissa samassa tilassa, vaan kyseinen lapsi tekee muita juttuja ryhmän muiden lasten kanssa.

Perheillä voi olla myös hyvin erilaisia tapoja esim. ruualla juodaan teetä tai jogurttia sekä pakkasella tai sadesäällä ei ulkoilla ollenkaan. Tällaisia tavallisimpia huomioon otettavia tilanteita voi olla juhlissa, askarteluissa, ruokailuissa ja lepohetkillä. Keskustelu ja yhteinen sopiminen asiasta auttaa löytämään sopivan vaihtoehdon. Tarkoituksena on pitää lapsi mahdollisimman paljon arjen normaalissa toiminnassa oppien suomalaista kulttuuria, mutta kunnioittaen vanhempien toivomuksia.

Henkilökunta kokee, että vanhemmat pääsääntöisesti luottavat ja arvostavat työntekijöiden ammattitaitoa. Osa jopa toteaa: ”Sinä olet opettaja, sinä tiedät”, kun heiltä kysytään toiveita ja odotuksia lapsen päivähoidolle. Henkilökunta tutustuu lapsen kulttuuriin ja he toivovat, että vanhemmat saisivat myös tietoa suomalaisesta kulttuurista muutakin kautta kuin lasten päivähoitosta. Työnteki-

jöiden mielestä yksi mahdollisuus olisi jo lapsen neuvolasta saatu tieto suomalaisesta kulttuurista.

Kasvatuskumppanuus vaatii luottamusta, jota vahvistaa yhteinen kieli. Joskus vanhempien on vaikeaa sanoa, etteivät ymmärrä mitä henkilökunta tarkoittaa. Ymmärrys lapsen arjesta auttaa vanhempaa tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä yhdessä henkilökunnan kanssa. Kun ymmärretään toistemme kulttuuria jää väärinymmärryksille vähemmän tilaa, näin avoimuus ja luottamus kasvavat. Henkilökunta toivoo myös vanhemmilta malttia ja kärsivällisyyttä lasta ja hänen kielenoppimista kohtaan. Osa erikielisistä perheistä haluaa lastaan kohdeltavan päiväkodissa samalla tavalla kuin suomalaista lasta. Suhtautumistavat riippuvat hyvin paljon perheiden kulttuuritaustasta ja kuinka vahvasti he haluavat lapsensa noudattavan heidän kulttuuriaan myös päivähoidossa.

5.3 Yhteistyö ryhmässä

Yhteistyöstä vanhempien kanssa vastasivat kyselypäiväkodeissa joko pienryhmän vastaava tai työntekijä, jolla oli kokemusta eniten käsiteltävästä asiasta. Molemmat ryhmät kokivat kasvatukselliset ja kulttuuriset erot vaikeimmiksi käsiteltäviksi asioiksi vanhempien kanssa. Yhteisen kielen puuttuminen vaikeutti vuorovaikutusta ja altisti mielen pahoittelulle ja väärinymmärryksille. Esimerkiksi nostettiin tilanne, jossa lapsi tuli päiväkotiin pakkasella sandaaleissa, kun hän ei halunnut tulla talvikengissä. Suomalaisessa kulttuurissa aikuinen viime kädessä määrää kuinka puetaan, mutta jossain kulttuurissa lasta kuunnellaan ja kunnioitetaan viimeiseen asti.

Arjen sujumista työntekijöiden mielestä voisi helpottaa käymällä ensimmäinen palaveri perheen kotona kaikessa rauhassa. Työntekijöiden mielestä heille avartuisi näkemys perheestä, keskusteluhetki olisi vanhemmille helpompaa järjestää, perhe voisi tulkin avulla kertoa lapsestaan ja tavoistaan sekä keskustelu olisi luontevampaa, kun ympäristö olisi perheelle tuttu. Kokemusten mukaan kotikäynnin jälkeen vuorovaikutus on ollut sujuvaa, vaikka yhteistä kieltä ei ole ja molemmat osapuolet ovat luottaneet toisiinsa enemmän. Välillä kotikäyntejä on tehty pareittain, mutta siihen ei aina aika riitä. Perhe voi myös kieltäytyä koti-

käynnistä, mutta yleensä he toivovat ja arvostavat sitä, että heidän luonaan käydään.

Tiimi joutuu miettimään toimintatapojaan huolellisesti, sillä voi olla välillä haastavaa sovittaa vanhempien toiveita päiväkodin arkeen, esim. afrikkalainen äiti nukutti kantopussissa rinnallaan reilu vuoden ikäistä lastaan. Lapsen nukahtaminen sänkyyn tuotti hankaluuksia, mutta niistä selvittiin luovien ratkaisujen kautta. Yhteisen kielen puuttuminen vanhempien kanssa tekee työstä haastavamman ja mielenkiintoisemman. Työntekijöiden avoimuus ja kokeilunhalu helpottavat sovittelua toiveiden ja käytännön välillä.

Pienet lapset opettelevat vasta kieltä, siksi vanhempien tukeminen oman äidin kielen opettamisessa lapselleen nähdään tärkeäksi. Työntekijät keskustelevat vanhempien kanssa monipuolisten kielenkäyttömallien puolesta. He korostavat vuorovaikutuksellisen puheen, laulujen, lorujen ja muun musiikin tärkeydestä. Ryhmässä kiinnitetään myös huomiota suomenkielisiin versoihin edellisistä, sillä kokemuksen mukaan työntekijät ovat huomanneet, että lorut ja laulut opettavat lapsille nopeasti uusia sanoja suomenkielellä.

Toinen haastatelluista ryhmistä oli pyytänyt vanhempia tuomaan lapsen oman äidinkielistä lauluja ja musiikkia päiväkotiin, jotta toiset lapset saisivat kokemuksia erikielistä kulttuurista ja erikielinen lapsi huomaisi hänen äidinkieltään arvostettavan.

Molemmat ryhmät kertovat vanhemmille etukäteen tulevista tapahtumista esim. juhlista, retkistä, teemoista, jotta vanhemmat käsitellä asiaa omalla äidinkielellään lapsen kanssa. Vanhemmat ovat kiinnostuneita kuulemaan henkilökunnan havainnoista lapsen ensisanoista, sanavarastosta ja sen kehittämisestä.

Kun lapsessa havaitaan jotain huolestuttavaa, toinen ryhmistä keskustelee voisiko apua löytyä kasvatuksellisista metodeita kotoa ja toinen ryhmä pyytää tulkin avukseen keskusteluun. Työntekijät pitävät tärkeänä ettei aroista asioista tule väärinymmärryksiä ja – käsityksiä vanhemmille, sekä on tärkeää, että vanhempi ymmärtää mihin on sitoutumassa ja mitä sitoutuminen vaatii vanhemmalta lapsen mahdollista kuntoutusta suunniteltaessa. Asiat yritetään ottaa mahdol-

lisimman avoimesti ja rehellisesti esille sekä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta päästään hyviin tuloksiin lasta kuntouttaessa.

Toisen ryhmän henkilökunta mielestä ei ole ollut ongelmia saada vanhempia keskustelemaan lapsen kehityksestä, sillä vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsestaan. Vanhemmat ovat olleet yhteistyöhaluisia ja henkilökunnalla on ollut lupa työskennellä tarvittaessa mm. kelton (konsultoiva erityislastentarhanopettaja), neuvolan, puheterapeutin, lasten psykiatrian, sosiaalityön ja fysioterapeutin kanssa. Lisäksi maahanmuuttajakoordinaattorin kanssa ryhmän työntekijät tekevät yhteistyötä.

Vanhempainillat ovat yleensä informatiivisia, sillä kaikille perheille päiväkotimaailma on aika uutta. Muutamilla on isompia sisaruksia samassa talossa, jolloin päiväkodin arki on tullut jo tutuksi. Vanhempainillassa käsitellään esim. lapsen kasvatusta nykypäivän Suomessa tai lapsen uhmaiän tuomia ongelmia ja pyritään miettimään ratkaisuja siihen eli mitä vanhemmat voivat tehdä tukeakseen lasta hänen kasvussaan. Toisella ryhmällä on ollut huono osanotto vanhempainilloissa ja he miettivät uusia keinoja saada vanhemmat jälleen kiinnostuneiksi vanhempainilloista.

5.4 Lapset ryhmässä

Lapsen osallisuuden vahvistaminen oli tärkeää molemmissa ryhmissä, tällainen toiminta mahdollistuu parhaiten pienryhmätyöskentelyssä. Pienryhmätyöskentely tapahtuu suomenkielisenä ja toisella ryhmällä on kiinteät pienryhmät. Pienryhmätyöskentelyssä on helpompi havainnoida ja tukea lasta. Lapsi on rohkeampi yrittämään erilaisia asioita ja tapailemaan sanoja. Itkuherkkyys vähenee ja lasten viihtyminen ryhmän jäsenenä lisääntyy.

Leikki koetaan molemmissa ryhmissä tärkeäksi. Sekä omaehtoinen että ohjattu leikki. Pienryhmätoiminta mahdollistaa monipuolisen toiminnan. Ohjatuilla toimintatuokioilla on ollut positiivisia vaikutuksia lapseen mm. lapset toistelevat yllättävän nopeasti lorujen ja laulujen sanoja, sanat jäävät helposti mieleen. Aikuisen mukanaolo leikeissä on rauhoittanut tilanteita ja aikuisille on jäänyt

enemmän aikaa keskustella lasten kanssa. Hän on pystynyt ohjaamaan leikkiä ja turvaamaan leikkirauhan. Lapset opettelevat sosiaalisia taitoja pienryhmässä kuten leluja ei oteta kädestä, pyydetään, vuorotellaan. Aikuiset ovat tilanteen tasalla ja ristiriitatilanteita on vähemmän. Kiusaamista esim. nimittelyä ja haukkumista ei esiinny, mutta tavaroita viedään käsistä, kun ei osata vielä pyytää toiselta kummallakaan kielellä. Aikuinen puuttuu aina tilanteisiin ja ohjaa lasta oikeaan suuntaan.

Lapset kommunikoivat vähän toistensa kanssa kielellisesti alle 3 – vuotiaiden ryhmässä, mutta kehonkieli, ilmeet ja eleet ovat käytössä. Lapsen omaa kieltä on tuotu ryhmissä jonkin verran esille myös toisille lapsille, esim. mitä kieltä kyseinen lapsi puhuu ja yhdessä opeteltu muutamia erikielisiä sanoja. Lapsen puheen tuottamista edistetään molemmissa ryhmissä. Toisessa ryhmässä kiinnitetään huomiota perushoitotilanteisiin kahdenkeskisiin hetkiin ja toisessa joka hetkessä sanoitetaan asioita lapsille. Toiminnassa on paljon kuvia puheen tukena, lauletaan ja loruillaan paljon. Ryhmien mielestä yhdessä tekeminen vahvistaa lasten yhteisöllisyyden tuntua.

Molempien ryhmien mielestä aikuinen on mallina kommunikoinnille. Tämä vaatii paljon henkilökunnalta, sillä tavallisen puheentuottamisen tilalla he joutuvat kiinnittämään huomiota koko ajan puheen tuottamiseensa. He ovat selkokielellisiä, artikuloivat huolellisesti, käyttävät yksinkertaista kieltä, puhe on hidastempoista, yhdistävät puhetta ja asioita konkreettisesti -> sanoittavat asioita. Heillä on kommunikoinnin apuna pictoja, kehonkieli, valokuvat ja toistot.

Toiselle ryhmälle nykyiset pictot riittävät, mutta toinen ryhmä kaipaa selvempiä kuvia, ettei väärinkäsityksiä tulisi. Tällaiset kuvat olisivat selkeitä, näppärästi saatavilla, sillä arjessa ei ole aikaa etsiä sopivaa kuvaa tilanteeseen. Työntekijät kaipaavat opastusta kuvien käyttöön ja ideoita kuinka kuvia voitaisiin luovasti käyttää lapsiryhmässä. Kuvat voisivat olla työntekijöiden mielestä myös lasten käytössä kielen tukena.

5.5. Suunnitelmallisuus ryhmässä

Molemmat kyselyryhmät suunnittelevat toimintaansa tiimissä. Suunnitelmat tehdään lapsen kehitystasoa tukeviksi. Tiimissä tulee olla selkeät ja yhteiset toimintatavat henkilöstön kesken. He korostavat toiminnassaan vuorovaikutusta, yhteisöllisyyttä ja suvaitsevaisuutta. Korostaen leikkiä, joka ylittää kielirajat. Aikuiset vahvistavat tätä kaikkea omalla toiminnallaan.

Työntekijät korostavat molemmissa ryhmissä, että suunnittelu lähtee lasten havainnoimisesta. Havainnointi on suunnitelmallista, jatkuvaa ja arvioivaa. Suunnitelmia ja niiden toteutusta arvioidaan yksin ja tiimeittäin viikoittain sekä puoli-vuosittain eli kaksi kertaa vuodessa koko työyhteisön voimin.

Juhlat jäsentävät vuosisuunnittelua molemmilla ryhmillä. Monikulttuurisia elementtejä on vähän, enemmän yhteisiä osia juhlissa. Toinen ryhmä viettää isän- ja äitienpäivää sekä isovanhempien päivää, jotta päiväkotimaailma tulisi tutummaksi ja kasvatuskumppanuus vahvistuisi.

Suunnittelussa otetaan huomioon erilaisia kulttuureita ja tapoja ja niitä sovitaan päiväkodin arkeen. Molemmat ryhmät toivoivat enemmän täsmällistä tietoa kulttuureista, sillä heistä perheet kieltävät tai rajoittavat asioita lapsiltaan varmuuden vuoksi esim. uskonnollisista syistä johtuen. Moleminpuolinen vanhempien ja työntekijöiden tietoisuus kulttuureista helpottaisi lapsen päiväkotielämää. Tämä myös helpottaisi työntekijöiden mielestä yhteistyötä perheen kanssa. Suomalaisessa kulttuurissa yksilöä korostetaan ja afrikkalaisessa kulttuurissa yhteisö on tärkeässä asemassa, molemmilta voimme kuitenkin oppia jotain. Suomessa kunnioitetaan naisia eri lailla kuin muutamissa kulttuureissa ja se tuo omat haasteensa yhteistyön sujumiselle sekä perheille että työntekijöille.

Suunnitteluun ryhmät saavat tietoa erilaisista kulttuureista tällä hetkellä perheiltä itseltään, kirjallisuudesta, kaupungin järjestämistä koulutuksista, mediasta sekä erikulttuurisilta opiskelijoilta ja työntekijöiltä. Henkilökunta toivoo kaupungin koulutuksen olevan vuosittaista, sillä perheet vaihtuvat ja eri kulttuurien määrä voi olla suuri jopa yhdessä päiväkotiryhmässä.

Jotta lapselle saataisiin aikaan hyvä päivä päiväkodissa, työntekijöiden mielestä tulee ryhmässä olla riittävästi aikaa kohdata erikielinen lapsi. Erikielinen lapsi oppii kahta kieltä omassa tahdissaan ja tarvitsee siihen paljon aikuisen tukea, siksi työntekijöiden mielestä on perusteltua myös alle 3-vuotiaille KM-koodi eli lapsi olisi kahden lapsen paikalla pienentäen näin ryhmäkokoja tai ryhmässä olisi enemmän henkilökuntaa esim. avustaja. Myös erikielisten vanhempien kanssa käytävään keskusteluun menee huomattavasti enemmän aikaa kuin suomenkielisten vanhempien kanssa.

5.6 Työyhteisö

Toinen kyselyryhmä koki monikulttuurisuuden olevan luonteva osa työyhteisöä ja toinen ryhmä kuvaili sen olevan rikkaus. Tämä ryhmä koki, että viiden vuoden sisällä monikulttuurisuuteen suhtautuminen on tullut luontevammaksi, sillä asia on arkipäiväistynyt, kun taasen aikaisemmin monikulttuuristen asiakkaiden kohtaaminen jännitti. Nykyään erikielisiin perheisiin suhtaudutaan rennon luontevasti. Rasitteena koetaan kuitenkin yhteistyö erikielisten vanhempien kanssa, joka vie enemmän aikaa ja on haastavampaa kuin suomenkielisten vanhempien kanssa.

Kuitenkin työyhteisön myönteisyyttä monikulttuurisuuteen tukevat molempien ryhmien mielestä työntekijöiden oma asenne, oma myönteinen kulttuuri-identiteetti, koulutus, mahdollinen pätevä erikulttuurinen työntekijä ja jonkinlainen etuus esim. bonusraha työntekijälle.

Erikieliset lapset ovat osa ryhmää ja heitä kohdellaan samanlaisesti muiden lasten kanssa, ainoastaan kielelliset erot vaikuttavat kommunikointiin, joka on monipuolisempaa erikielellisten lasten kanssa. Samoin erikielisiä vanhempia kohdellaan niin muitakin vanhempia, mutta otetaan huomioon kulttuuri ja kielelliset erot.

Molemmissa työyhteisössä tuetaan työntekijöitä, jotka työskentelevät erikielisten lasten parissa. He saavat tukea tiimiltään, koulutuksista, työkavereiltaan ja esimieheltään. Tarvetta olisi työnohjaukselle ja lisäkoulutukselle. Toinen ryhmä

toivoisi myös vertaiskäyntejä toisiin taloihin, joissa erikielisiä lapsia, avoimempaa keskustelua ja luentoja kulttuureita koko työyhteisölle.

Erikielisestä työntekijästä ja opiskelijoista on myönteisiä kokemuksia kummallakin ryhmällä. Näiltä työntekijöiltä on voinut kysellä kulttuurista, kielestä, joka on lisännyt työntekijöiden tietoutta ja poistanut ennakkoluuloja. On myös huomattu toisessa ryhmässä, että erikielisen lapsen on ollut helppo lähestyä samankielistä aikuista.

Lopuksi kysyin heidän toiveitaan unelmapäiväkodille, jossa erikielisiä lapsia. Toinen ryhmä toivoi koulutusta, työnohjausta, lapsiryhmässä olisi korkeintaan 30 % erikielisiä lapsia, jotta turvataan suomenkielen opettelu. Samoin erikieliset voisivat olla mahdollisuuksien mukaan samasta kulttuurista, jolloin heillä voisi olla yhteinen kieliavustaja. Toisessa ryhmässä ehdotettiin, että erikieliset tulisivat vasta 3 – vuotiaina integroituna suomenkielisten ryhmään. Näin lapsilla olisi jo vahva oma äidinkieli, jonka päälle voisi suomenkieltä opetella. Lisäksi toivottiin tulkkauspalveluja lisää ja enemmän realistista tietoa erikielisistä lapsista opiskelijoille, sillä erilaisuus ei aina tarkoita erityisyyttä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Mielestäni hyvällä yhteistyöllä ja kasvatuskumppanuudella päiväkodin ja vanhempien kesken voidaan saavuttaa toimiva kaksikielisyys, myös alle 3-vuotiaalle lapselle. Tämä kuitenkin vaatii lasten vanhempien ja työntekijöiden tietoisuutta kielen kehityksestä, sitoutumista ja johdonmukaisuutta oman äidinkielen opettamiseen ja tukemiseen lapselle, jotta lapselle kehittyisi kaksi toimivaa kieltä.

Kyselyissä tuli hyvin esille, että ryhmät ottavat erikieliset lapset ja perheet yksilöinä vastaan, ei vain kulttuurinsa edustajina. Tämä auttaa mielestäni kasvatuskumppanuuden luottamuksen rakentamisessa. Perheiltä kysellään hyvin tarkkaan heidän toiveita ja odotuksia, eikä henkilökunta vain olettaa tietävän mitä perheet toivovat.

Kuitenkin molemmat ryhmät kertoivat erikielisten vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön menevän huomattavasti enemmän aikaan kuin suomenkielisten. Yhteisen kielen puuttuminen näkyy hitaampana tiedon kulkuna ja asioita joutuu siirtämään palavereihin, joihin kutsutaan tulkki paikalle. Siksi ryhmät toivoivat lapsimäärän olevan pienempi, että aikaa jäisi riittävästi toimia kaikkien vanhempien kanssa tasapuolisesti. Tulkkipalveluja toivottiin myös lisää ja varsinkin alkuvaiheeseen, ettei heti alussa tulisi väärinymmärryksiä, joita korjataan myöhemmin.

Kulttuurien välisissä erojen sovittamisessa päiväkodin arkeen auttoi, jos henkilökunta oli tutustunut etukäteen erikielisen lapsen kulttuuriin. Näin asiat eivät tulleet niin isona yllätyksenä, vaan asioihin suhtauduttiin ammatillisesti ja ratkaisukeskeisesti. Tähän auttoi myös henkilökunnan tietoisuus omasta kulttuuristaan ja ymmärrys vantaalaisen päivähoidon sisällöstä ja periaatteista. Samoin katsottiin eduksi vanhempien perehtyneisyys suomalaiseen kulttuuriin ja perehdytystä toivottiin jo annettavan neuvolasta perheille.

Pienten lasten ryhmässä työskentelevä aikuinen on oltava vahva omassa ammattitaidossaan, sillä pienet lapset eivät osaa ilmaista sanallisesti toiveitaan ja tarpeitaan, vaan aikuisen tulee olla erityisen herkkä vastaanottamaan ja tulkitsemaan lasta. Työntekijän tulee ymmärtää oman puheensa merkitys lapselle, käyttää selkokieltä, lyhyitä lauseita, sanoittaa asioita, osata käyttää kehonkieltään ja erilaisia kuvia puheen apuna, jotta lapsi ymmärtäisi aikuista. Ryhmän työntekijöillä tulee omata tunneälyä, sosiaalisia taitoja ja empatiakykyä.

Varhaiskasvatuksen ympäristöt, kokopäiväinen toiminta, arjen rutiinit ja erityisesti etukäteen suunnitellut aktiviteetit tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia ja tilaa sekä spontaanille että tavoitteiselle vuorovaikutukselle. Taitava pedagogi käyttää molemmat tilaisuudet ammatillisesti lasten kehittymistä edistäen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 45.) Pieni lapsi tarvitsee aikuiselta aikaa itselleen eri lailla kuin jo kielen hallitseva lapsi. Jokainen asia on näytettävä konkreettisesti kielen tueksi. Lapsi tarvitsee syliä ja läheistä yhdessäoloa vuorovaikutuksen ja turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. Turvallisessa ympäristössä lapsi voi olla osallisena ryhmän toiminnassa, joka osaltaan tukee hänen kielen kehittymis-

tään. Erikielinen lapsi saa kosketuksen kautta lohdutusta ja tunnetta, että hänestä välitetään. Tällainen toiminta vie aikaa muilta lapsilta ja siksi on tarpeen miettiä jo kyselylomakkeessa esille tullutta tarvetta KM – koodille tai avustajalle, joka mahdollistaisi joko pienemmän ryhmän tai lisää henkilökuntaa, jotta ehdittäisiin kohdata ja havainnoida jokainen lapsi päivän aikana hänen tarpeitaan vastaavalla tavalla.

Kielen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että lapselle puhutaan. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sen tärkeämpää se on. Näin hänen sanavarastonsa ja puheensa kehittyvät. On huomioitava, että vaikka lapsi ei vielä puhu, hänen kielensä kehittyy. Lapsen on myös kuultava kirjoitettua kieltä, jotta ymmärtävä lukeminen passiivisesti kehittyy. Tietoisuus kirjoitetusta kielestä kehittyy, kun lapselle luetaan paljon erilaisia tekstejä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011,35.) Tämän kokivat molemmat ryhmät tärkeiksi ja tukivat myös vanhempia heidän oman äidinkielen opettamisessa lapselleen. Päiväkodissa on kautta aikojen kiinnitetty huomiota lapsen kielen kehityksen tukemiseen, mutta nyt on haasteena saada erikieliset vanhemmat ymmärtämään oman puheensa, laulujen, lorujen yms. merkitys lapsen äidinkielen kehittymiselle. Varsinkin jos erikielisten perheissä on kirjoitustaidottomuutta tai musiikki ei ole soveliaista.

Luovia ratkaisuja varmasti löytyy, kunhan vanhemmat ymmärtävät rikastuttavan puheen merkityksen lapsen kielen kehittymiselle ja itseilmaisulle myös myöhemmin esim. kouluiässä. Yhtenä hyvänä tukena tässä tärkeässä työssä voisi käyttää Tikoteekin julkaisemaa opasta ”Vuorotellen”, joka löytyy myös englanninkielisenä versiona ”Taking turns”. Opas on pieninä kappalemäärinä ilmainen ja sitä voi tilata joko papunetin julkaisujen puolelta tai suoraan Tikoteekista.

Kyselyssä tuli esille työntekijöiden huoli erikielisten lasten pitkistä hoitopäivistä. Tällöin lapsi on jo valmiiksi väsynyt kotiin tullessaan. Lapsen tulisi kuitenkin saada rikasta ja monipuolista kokemusta omasta äidinkielestään, ettei suomenkielinen osuus tule liian hallitsevaksi. Päivähoidon tarkoituksena on tukea lapsen kaksikieliseksi kasvamista, ei syrjäyttää kotikieltä. Siksi olisi hyvä pohtia keinoja perheen kanssa kuinka vahvistaa lapsen äidinkielen oppimista. Mahdollista tukea ja kannustusta olivat molemmat ryhmät valmiita antamaan perheille. Myös erilaista kirjallisuutta kielen kehityksen tukemiseen löytyy suomenkielise-

nä esim. Alijoen ”Pesästä pieni ponnistaa”, jota voi käyttää apuna kertoessa perheille millaisia kielen kehityksen harjoitteita voi tehdä kotona. Nettyhteyksien avulla on perheiden mahdollista saada erilaista musiikkia, satuja ja loruja omalla äidinkielellään.

Johdonmukaisuus kielten opettamisessa on mielestäni erittäin tärkeää. Pieni lapsi yhdistää kielen henkilöön ja siksi on tärkeää, ettei henkilö vaihda kielestä toiseen. Kyselyssä tuli jo esille, että henkilökunta opettelee joskus muutaman sanan lapsen äidinkielellä lohduttaakseen tai auttaakseen lasta ymmärtämään. Tämä on voi kuitenkin olla vahingollista lapselle. (Vrt. Hassinen, Sirje 2005, 42.) Samoin toivoisin itse, että erikielisiä kirjoja ja musiikkia esittelisi henkilö, jonka äidinkieli kyseinen kieli olisi. Näin lapselle vahvistuisi ”henkilö ja kieli” – suhde, jonka avulla hän hahmottaa erilaiset kielet. Lapsella voisi olla äiti ja työntekijä yhdessä opettamassa esim. mikä on ”äiti” lapsen äidinkielellä ja suomenkielellä. Tällöin säilyisi johdonmukaisuus kielissä.

Ryhmien lasten valinnoissa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, ettei ryhmässä erikielisten osuus kasvaisi yli 30 %, sillä kyselynkin mukaan silloin vaarantuu suomenkielen opetus ryhmässä. Tämä on välillä vaikeaa, kun erikielisiä on muuttanut samalle asuinalueelle joko sukulaisten läheisyyteen tai heille on osoitettu tietyltä alueelta asuinpaikka. Vanhemmat toivovat yleensä kokemukseni perusteella lapsilleen lähintä päiväkotia paikakseen ja tietyllä alueella se voi aiheuttaa erikielisten määrän kasvun ryhmässä yli tuon 30 %.

Kyselyssä tuli esille, että molemmat ryhmät käyttävät kuvia (pictoja, PCS -kuvia, valokuvia jne.) puheen apuna. Kokemukseni mukaan näistä kuvista hyötyvät muutkin lapset kuin erikieliset. Ne tukevat kaikkien lasten kielen ymmärtämistä konkreettisin keinoin. Samoin ne voivat olla apuna erikielisten vanhempien kanssa keskusteltaessa. Kuvien käytössä tulee olla tarkkana, sillä ne voivat olla harhaanjohtavia. Yhdessä ryhmässä oli kerrottu päivän kulusta vanhemmille ja näytetty ”piirin”- kuvaa. Vanhemmat ihmettelivät jälkepäin miksi ryhmä esitteli heille kesken kaiken perunoita. Kuvassa oli ollut ruskeita pieniä päitä piirissä.

Toinen ryhmistä toivoi lisää koulutusta kuvien käytöstä. Tämän jälkeen kuvia voisi käyttää monipuolisemmin ja miettiä miten ehkäistä mahdollisia vääринym-

määräyksiä. Konsultoivien erityislastentarhanopettajien tietämystä voisi käyttää tehokkaammin hyödyksi ryhmän tarpeiden mukaan.

Valokuvaus olisi myös hyvä kielen tukemisen väline lapsille, henkilökunnalle ja vanhemmille. Valokuvat kertovat hyvin mistä aiheesta puhutaan. Valokuvat tukevat myös suomenkielisten lasten kielen kehitystä. Kameraan ja kuvien kehittämiseen joutuu silloin varautumaan rahallisesti. Samalla kameralla voisi kuitenkin useampi ryhmä ottaa kuvia toiminnastaan.

Kaikenlainen koulutus auttaa ryhmän työntekijöitä jaksamaan ja innostumaan työssään. Koulutuksen kautta saa monenlaista tietoa, taitoa ja ymmärrystä eri kulttuureista, tavoista ja menetelmistä mitä voi hyödyntää erikielisten lasten kanssa omassa ryhmässään.

Toinen ryhmä mietti miten saisi innostuneisuutta vanhempiin saapua vanhempainiltoihin. Yksi hyvänä koettu keino on videoida lasten päivää, näin myös erikieliset vanhemmat voisivat saada illasta jotain itselleen, vaikka eivät suomenkieltä osaisikaan. Omaa lastaan seuraavat mielellään kaikki vanhemmat. Samoin vanhempainillassa voisi katsella valokuvia päivän tapahtumista tai laittaa kasvun kansioon kuvia yhdessä esim. perheillä.

Kumpikin ryhmä piti hyödyllisenä ymmärtää lasten kulttuureja ja tähän tarpeeseen voisi miettiä erilaisia keinoja. Vantaalla toimivalla kulttuurikoordinaattorilta voisi tiedustella mahdollisia henkilöitä, jotka voisivat tulla päiväkoteihin kertomaan omasta kulttuuristaan? Vantaalla toimii myös eri kulttuurisia yhdistyksiä, joiden kanssa voisi tehdä enemmänkin yhteistyötä kulttuureihin tutustumisen eri tasoilla esim. henkilökunnalle, lapsille ja vanhemmille.

Uskon, että vertaiskäynneillä ja hyvien kokemusten vaihdolla voisi saada paljon uusia ideoita omaan toimintaan. Vertaisryhmät rikastuttaisivat toistensa toimintaa ja vahvistaisivat hyviä malleja tehdä tätä arvokasta työtä. Olisiko tässä hyvä mahdollisuus luoda jonkinlaista vertaistukea toisistaan ryhmistä, joissa samankäisiä erikielisiä lapsia?

LÄHTEET

- Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Jaakola, Magdalena 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987- 2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009/1.
- Koppinen, Marja-Leena & Lyytinen Paula & Rasku-Puttunen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Leiwo, Matti 1986. Lapsen kielen kehitys. Helsinki: Gaudeamus.
- Nurmilaakso, Marja & Välimäki, Anna-Leena 2011. Lapsi ja kieli. Helsinki: Uni-grafia Oy – Yliopistopaino.
- Papunet.
<http://papunet.net/tietoa/materiaalit/kuvapankki.html>
- Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Pedatieto.
- THL. Kasvatuskumppanuus. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus
- Vaasan yliopisto. Kielikylpy Vaasassa.
<http://www.uwasa.fi/kielikylpy/lyhyesti/vaasassa/>
- Valtioneuvoston periaatepäättös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Vantaa. Ulkomaan kansalaiset iän mukaan 2010.
http://www.vantaa.fi/fi/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/tilastot/asuminen
- Vantaa – kokonainen maailma. Vantaan monikulttuurisuusohjelma 2009 – 2012. Vantaan kaupungin paino 2009.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003. Stakes. Oppaita 56. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Vammalan kirjapaino Oy.

LIITTEET:

Liite 1 Kyselylomake päiväkotien henkilökunnalle:

HUMAK

Kansalaistoiminnan- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Yhteisöpedagogi

Satu Turunen

Opinnäytetyö

Kuinka aikuinen voi tukea erikielisen lapsen kielen kehitystä ja opettelua alle 3-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä?

Kysely lähetetään kolmeen Vantaan päiväkotiin, joissa on erikielisiä lapsia alle 3-vuotiaiden lasten ryhmässä. Toivon ryhmien henkilökunnan vastaan kyselyyn oman kokemuksen ja tiedon pohjalta, jotta saisin ajankohtaista tietoa tämän päivän arjesta lapsiryhmässä. Yksilö- tai ryhmähaastattelu on paperikyselyn jälkeen, jonka ajankohta sovitaan ryhmän kanssa erikseen. Tavoitteenani on saada aikaiseksi Vantaan kaupungille konkreettisen työvälineen alle 3-vuotiaiden lasten ryhmille, joilla on erikielisiä lapsia ryhmässään.

Alle 3-vuotiaiden lasten ryhmä on haasteellinen, sillä lapsille ei ole vielä kehittynyt täysin oman äidin kielen taitoa ja heidät on laitettu vieraskieliseen ryhmään, jossa on erilaiset tavat toimia kuin kotona. Jo iso ryhmä luo puitteet toisenlaisille sanoille ja toiminnoille, kuin mihin lapsi on tottunut kotonaan. Haasteita henkilökunnalle luo myös yhteisen kielen puuttuminen vanhempien kanssa. Hyvän kasvatuskumppanuuden saavuttaminen on haasteellista ja siksi tässä kyselyssä myös pureudutaan tähän ongelmaan. Sillä hyvällä yhteistyöllä on mahdollisuus tavoitella Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen missiota ”Hyvinvoiva lapsi”.

Palautathan kyselyn Satu Turuselle oheisella kirjekuorella 23.9.2011 mennessä. Voit vastata erilliselle paperille, jotta vastauksesi saa riittävästi sille kuuluvaa tilaa. Jos sinulla on jotain kysyttävää kyselystä, voit joko soittaa minulle numeroon 050 3464333 tai lähettää sähköpostia osoitteeseen satu.turunen@saunalahti.fi. Opinnäytetyön valmistumisajankohdaksi on suunniteltu joulukuu 2011.

Kiitos yhteistyöstänne!

Satu Turunen

Vantaalla 21.8.2011

Oma ryhmä

1. Kuinka otatte vastaan uuden erikielisen perheen? Miten eroaa suomenkielisistä perheistä?
2. Mitä asioita käsittelette tutustumiskäynnillä?
3. Millä tuette keskustelua vanhempien kanssa, jos hyvää yhteistä kieltä ei löydy?
4. Onko teillä käytössä omahoitaja tms.?
5. Kuinka valitsette tiimistänne työntekijän perheelle tekemään yhteistyötä?
6. Mitkä asiat ovat vaikeita käsitellä erikielisten perheiden kanssa?
7. Mikä helpottaisi tilannetta?
  - a. arjen järjestelyillä
  - b. muilla keinoin
8. Miten kerrotte lapsen päivästä vanhemmille?
9. Miten helppoa on sovittaa perheen toiveet ryhmän toimintaan? Mikä helpottaa sovittelua?
10. Kannustatteko perhettä puhumaan omaa äidinkieltä lapselleen?
11. Kehotatteko vanhempia juttelemaan, nimeämään erilaisia asioita, laulamaan, lukemaan ja loruttelemaan lasten kanssa perheen omalla kielellään?
12. Kannustatteko vanhempia puhumaan vain omalla kielellä lapselleen ja jättämään suomenkielen opetteluun päiväkodille?
13. Keskusteletteko kielen kehittymisen piirteistä vanhempien kanssa?
14. Kerrotteko etukäteen uusista asioista ja käsitteistä vanhemmille, jotta he voisivat nimetä asioitaan omalla kielellään?
15. Pyydättekö lapsen oman äidinkielen lauluja, loruja, musiikkia yms. päiväkotiin toistenkin lasten iloksi vahvistaen näin lapsen omaa kulttuuria ja tutustuttaen muita lapsia kyseiseen kulttuuriin?
16. Tuodaanko lapsen omaa äidinkieltä jollain lailla esille ryhmässä?
17. Kuinka vahvistatte lapsen omaa äidinkieltä esim. yhteistyössä vanhempien kanssa?
18. Kiinnitättekö omaan puheentuottamiseenne huomiota arjessa?
  - a. yksinkertaista ja hidastempoista puhetta
  - b. artikulointi, lyhyet lauseet
  - c. puheen ja asian yhdistämistä -> sanoittamista
  - d. pictot, valokuvat yms.
  - e. kehonkieli
  - f. toiston merkitys
  - g. muuta?
19. Ovatko nykyiset pictot riittäviä? Jos ei, millaisia kuvia tarvittaisiin?
20. Oletko saanut opastusta/koulutusta kuvien käytössä? Millaista koulutusta tarvitaan?
21. Kuinka otatte erikieliset huomioon toiminnan suunnittelussa ja millaista suunnittelua ryhmässänne on?
22. Miten arvioitte suunnitelmianne ja toimintanne?
23. Millaista monikulttuurisuuskasvatusta ryhmässänne on?
24. Mitä asioita havainnoitte lapsissa?
25. Onko lapsihavainnointi
  - a. suunnitelmallista: jatkuvaa, arvioivaa ja toimintaan vaikuttavaa
  - b. lomakepohjalta

c. hyödyllistä vai hyödytöntä ja kuinka vaikuttaa toimintaan

26. Kuinka lapsen osallisuutta vahvistetaan? Onko ongelmia ja miten ne ratkaistaan?
27. Miten voi tukea lapsen puheen tuottamista päiväkodissa?
28. Onko suomenkielisillä lauluilla, loruilla ja hokemilla apua erikielisen lapsen suomenkielen opettelussa? Millaista merkitystä?
29. Osallistuvatko erikieliset lapset samalla lailla suomenkielisten lasten kanssa toimintatuokioihin? Jos eri lailla, miten toimitte ja miksi?
30. Miten vahvistatte lapsen leikkitaitoja? Onko toiminnassanne ohjattua ja omaehtoista leikkiä?
31. Millainen rooli on aikuisella lasten leikeissä?
32. Onko ryhmässänne lapsille pienryhmä ja/tai yksilötuokioita?
33. Onko näitä myös lapsen omalla äidinkielellä ja millaisia kokemuksia näistä on saatu?
34. Miten vanhemmat ovat tähän suhtautuneet?
35. Onko ohjatulla toiminnalla ollut vaikutuksia
  - a. sanavaraston kehittymiselle
  - b. leikkien kehittymiselle
  - c. leikkikaverisuhteiden kehittymiselle
  - d. lapsen aktiivisuuden kasvulle
  - e. mahdollisen kiusaamisen vähentymiselle
36. Esiintyykö kiusaamista ja kuinka puututte kiusaamiseen?
37. Miten lapset kommunikoivat keskenään?
38. Voiko kommunikointia jotenkin vahvistaa?
39. Valokuvaatko tai videoitteko arkea?
  - a. esitättekö materiaalia lapsille
  - b. vanhemmille esim. vanhempainilloissa
  - c. onko ollut hyötyä ja millaista?
40. Millaisia vanhempainiltoja vietätte? Mitä asioita pidätte tärkeinä näissä illoissa?
41. Millaisia juhlia vietätte? Näkyykö monikulttuurisuus juhliksenne ja kuinka?
42. Miten monikulttuurisuus vaikuttaa tiimityöskentelyynne?
43. Mitkä ovat tärkeitä seikkoja, kun jokin asia lapsessa on "huolen harmaalla vyöhykkeellä"?
44. Miten vanhemmat saadaan toimimaan yhteistyössä esim. neuvolan, keltojen ja puheterapeuttien kanssa?
45. Millaisia yhteistyötahoja teillä on?
46. Helpottaako yhteistyötä vanhempien kanssa, jos tiedät etukäteen heidän kulttuuritavoistaan jotain asiaa kohtaan?
47. Mistä saatte tietoa perheiden kulttuurista?
48. Millaisissa asioissa saattaa tulla kulttuurien välisiä törmäyksiä ja kuinka niistä selviydytään?
49. Millaista koulutusta tarvittaisiin, kun ryhmään tulee erikielisiä lapsia?
50. Millaisia tukitoimia tarvittaisiin ja miten ne auttaisivat?
51. Mihin asioihin erityisesti tulisi kiinnittää huomiota erikielisten lasten ryhmässä
  - a. tiimityössä
  - b. toiminnan suunnittelussa

- c. vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä
- d. yksilö- ja pienryhmätyöskentelyssä
- e. lapsiryhmän muodostamisessa
- f. henkilökuntaresursseissa
- g. koulutuksessa
- h. muuta?

Työyhteisö

1. Onko monikulttuurisuus työyhteisössänne rikkaus vai rasite?
2. Mitkä seikat tukisivat työyhteisönne myönteisyyttä monikulttuurisuuteen?
3. Onko teillä yhteisesti sovittuja tapoja työyhteisössänne esim. ottaa vastaan lapset aamulla tai miten ja mitä asioita kerrotaan vanhemmille?
4. Millaista tukea saat omalle työlle?
5. Millaista tukea toivoisit?
6. Ovatko nykyiset resurssit riittävät?
7. Onko teillä yhteisiä juhlia, lauluhetkiä tms., joissa otetaan huomioon myös muita kulttuureja? Millaisia?
8. Miten olette ratkaisseet joulut ja muut uskonnolliset juhla-ajat ryhmässänne?
9. Onko teillä erikielisiä työntekijöitä?
10. Onko heidän työpanoksensa helpottanut lasten sopeutumista ja tiimin työtä esim. kulttuurista, tavoista, kielestä, uskonnosta?
11. Jos saisit vapaat kädet päättää asioista, millainen päiväkotitoimi olisi ideaalinen monikulttuurisille ryhmille?

Suuret kiitokset vastauksistasi!

-Satu-

Liite 2

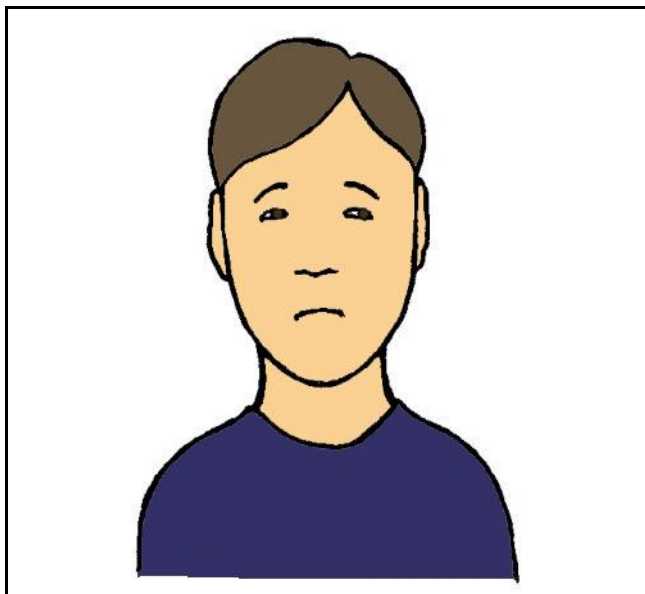
syödä

rakentaa

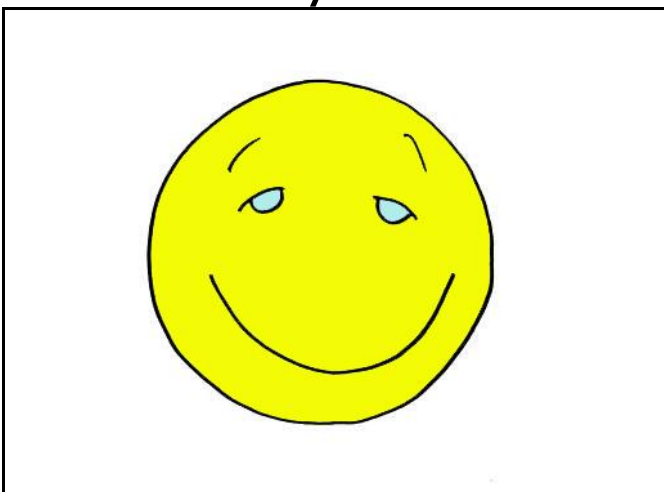
surullinen

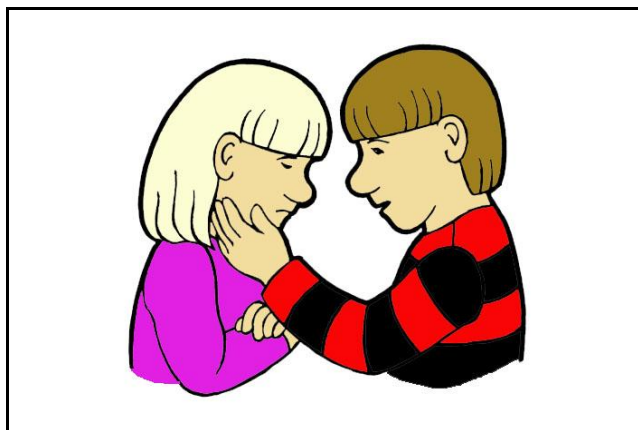
pelata

kyllä

lohduttaa

kana

kissa

koira

varis

kastemato

siili

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS 30 /2011 1 (3)

Dno KPK 3066/2011/092

15.6.2011

Sivistystoimi
Varhaiskasvatuksen johtaja Sole Askola-Vehviläinen

Tutkimusluvan myöntäminen/ Erikielisten lasten tukeminen alle 3v. lasten ryhmässä

Humanistisen ammattikorkeakoulun (Nurmijärven kampus) opiskelija Satu Turunen hakee tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemistä varten. Opinnäytetyön aiheena on "Erikielisten lasten tukeminen alle 3 v. lasten ryhmässä".

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa alle 3 v. lasten ryhmässä olevien erikielisten lasten kielenkehityksen tukemista, kun heillä ei vielä ole vahvaa omaa äidinkielen osaamista. Tavoitteena on kartoittaa konkreettisesti mitä asioita joudutaan tuolloin ottamaan huomioon, jotta lapsen kielenoppimista pysyttäisiin tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Tutkimusaineisto kerätään tekemällä kysely paperilomakkeella kolmeen vantaalaiseen päiväkotiin, sekä havainnoimalla ja henkilöstön haastattelulla.

Tutkijalle ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja tutkija on lain mukaan salassapitovelvollinen tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen sekä hänen tulee huolehtia siitä, että yksittäistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapseen, edellytetään huoltajien suostumista tutkimukseen osallistumiseen.

Päätös:

Päätän,

1) myöntää tutkimusluvan Satu Turusen opinnäytetyölle aiheena "Erikielisten lasten tukeminen alle 3 v. lasten ryhmässä" ja

2) että tutkijan tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimeen osoitteeseen: kirjaamo.sivistystoimi@vantaa.fi

Täytäntöönpano: - Satu Turunen

Päiväys

Vantaa 15.6.2011

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Sole Askola-Vehviläinen

Virka-asema

Varhaiskasvatuksen johtaja